

Det virker!

SOCIALPÆDAGOGIKKEN I EN NY KOMMUNAL STRUKTUR

SOCIALPÆDAGOGERNE

Udgiver: Socialpædagogernes Landsforbund
Brolæggerstræde 9, 1211 København K

Udgivet: 2007

Redaktion: Karianne B. Blem

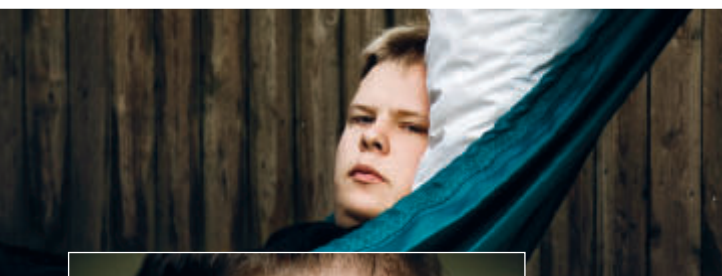
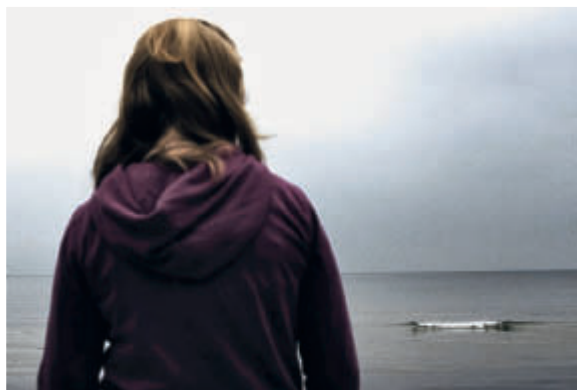
Foto: Ricky John Molloy

Design: Pernille Dam

Tryk: Prinfo Holbæk-Hedehusene

Oplag: 15.000

*I enkelte af artiklerne fremstår deltagerne under et andet navn.
Deltagernes rigtige navne er redaktionen bekendt.*

INDHOLD

LEDER 4

OPDAGET 6-9

Indeni Michella var alt kaos, og når hun skar sig forsvandt smerterne et øjeblik. Men en dag blev hun opdaget. I dag bor hun på Hylleholt Husholdningsskole. Her er der nogen der lytter og forstår.

HUMØRBAROMETER 10-13

Hvis lyset falder anderledes ind af vinduet, end det plejer, kan Rasmus blive angst. Rasmus fungerer nemlig kun i en ekstrem struktureret hverdag – og den har han fået på Autismecenter Storstrøm. Her aflæses hans tilstand på et humørbarometer.

MÅL 14-17

Poul Schumacher, der er fysisk og psykisk handicappet, er selv med til at udforme sin handleplan og selv med til at styre handleplanmødet. På computeren opstiller han sine mål.

SELMORDSFORSØGET 18-21

Anne Haastrup Gejl forsøgte selvmord, gik i koma og vågnede op med en hjerne-skade. I dag bor hun på Vejle fjords ungeafdeling, hvor hun lærer dagligdags gøremål og at afkode andre menneskers signaler.

GENTAGELSER 22-27

Nikolaj er hjerneskadet og udviklingshæmmet. Hans hverdag består af gentagelser. Samme handlinger, samme formuleringer, samme rutiner. Resultatet er en hverdag med mindre vold.

STOFFRI 28-32

Han var afhængig af stoffer, tog på drukture, sov ikke i flere døgn, og hans krop nåede ikke at slappe af før næste skud. I dag er Jesper Berthou afhængig af livet. Behandlingen virkede, da han lærte at acceptere, at han havde brug for den.

SAMARBEJDE 33-35

Niklas flyttede hjemmefra som 12-årig. Det var en svær beslutning for hans forældre. Men et solidt samarbejde mellem forældre og personale på døgninstitutionen har resulteret i store forandringer for den stærkt handicappede dreng.

KAMPEN 36-39

Historien om Helle Poulsen er historien om et liv med stofmisbrug, vold og prostitution. Men det er også historien om en daglig kamp for at få en bedre tilværelse. Hver uge får Helle besøg af en støtte- og kontaktperson, og nu begynder livet at vende.

SÆRLIGE MENNESKER HAR BRUG FOR SÆRLIG INDSATS

Det magasin du sidder med i hånden indeholder otte forskellige menneskers historie. Otte borgere der får eller har fået socialpædagogisk hjælp til at kunne magte deres tilværelse og få en hverdag med livskvalitet – til trods for de handicaps eller sociale og følelsesmæssige problemer, de lever med.

Otte borgere der lige som alle andre mennesker ønsker et liv med indhold. Men de er afhængige af specialiseret hjælp, behandling og omsorg – alt efter hvilken hovedproblemstilling de har. FOR SÆRLIGE MENNESKER HAR BRUG FOR EN SÆRLIG INDSATS.

Og det er den indsats som de 34.000 medlemmer af Socialpædagogernes Landsforbund yder dagligt, når de arbejder med udsatte børn og unge, børn og voksne med psykisk eller fysisk handicap, psykisk syge, misbrugere eller hjemløse.

Og det socialpædagogiske arbejde virker. Det viser vi i dette magasin. For sammen med de otte historier, fortæller vi om de målinger, undersøgelser, evalueringer eller den forskning, som ligger bag det daglige arbejde.

Det er socialpædagogerne, der har ansvaret for det arbejde, der dagligt foregår på de enkelte arbejdspladser landet over, men det er politikerne i kommunerne og regionerne, der har ansvaret for rammerne for det arbejde, der udføres. Og med indførelsen af en ny kommunal struktur og dermed nye ansvarsområder kan det sociale område for nogen være ukendt land.

Derfor giver artiklerne i dette magasin et godt overblik over vores faglighed og det område, som vi arbejder indenfor. Jeg tror, at historierne kan inspirere til at rette opmærksomheden på det socialpædagogiske felt, brugerne af det og mulighederne inden for det.

Forskellighed kræver ekspertise

Man kan ikke sammenligne et anbragt omsorgssvigtet spædbarn, som er født med abstinenser af en misbruger, og som skal afgiftes umiddel-

bart efter fødslen, med en ældre alkoholiker, der møder op på et forsorgshjem om aftenen for at få et sted at sove. Eller med en voksen udviklingshæmmet mand, der kræver mandsopdækning i døgndrift. Det siger noget om den spændvidde, der er inden for vores arbejdsområde.

Der er ofte tale om mennesker med dobbeltdiagnoser. For eksempel en ung kriminel der har en psykiatrisk diagnose og er anbragt på en sikret afdeling. Det kræver faglig ekspertise at arbejde både med den psykiatriske del og med den spænding, som den unge får ved at udføre kriminaliteten. Og det har socialpædagoger.

Socialpædagogernes opgave består i at få hverdagen til at hænge sammen for den unge, så vedkommende eventuelt kan tage en uddannelse, passe et job eller generelt "bare" få en positiv feedback fra omgivelserne i stedet for den negative, som vedkommende måske har oplevet hele livet.

Tidligt skadede børn og unge, der er anbragt, skal lære at mestre deres egen tilværelse. Det er ofte unge, som har svære familieforhold og mange institutionsophold bag sig. Her arbejder socialpædagoger på at få disse børn og unge til at knytte sig til andre mennesker. Det er et stort stykke arbejde, og der hvor det er muligt, er det værdifuldt at etablere et samarbejde med forældrene.

Én indgang til arbejdet

Borgere med behov for socialpædagogisk hjælp findes i alle kommuner. Derfor bør samtlige kommuner være opmærksomme på, at disse mennesker får de rigtige tilbud. Fra starten af.

Det sker ved at sørge for at opbygge en ekspertise i kommunen, så det sociale område får sin egen "søjle" i forvaltningerne, og den søjle bør arbejde tæt sammen med praksisfeltet. Det vil betyde, at når en kommune for eksempel har et barn, der har brug for et særligt behandlingstilbud, så har forvaltningen kendskab til de enkelte tilbud og kan rette henvendelse dertil.

Vi kan ikke forvente, at der i en forvaltning sidder eksperter på alle områder. Derfor foreslår vi, at man skaber en samlet indgang til støtte for børn, unge og deres familier. Det gøres ved at samle for eksempel behandlingsafdelinger, familieplejere, opholdssteder, undervisnings- og behandlingstilbud, hybler og familievejledere til en organisatorisk helhed. Ikke nødvendigvis placeret fysisk samme sted – men som en tænkning i forhold til området. Det er et vi kalder ”ressourcecenter”.

Et ressourcecenter kan udrede den problemstilling, som et barn har og finde det rigtige tilbud. Og så kan det give supervision og dermed hele tiden holde det faglige fokus på den indsats, der bliver ydet.

På side 10 kan du læse historien om den stærkt autistiske dreng Rasmus på 14 år, som bor på Autismecenter Storstrøm i Vordingborg. En institution der er opbygget ud fra samme tænkning – som det vi kalder et ressourcecenter. Her fortæller forstanderen på stedet om, hvordan denne organisering af arbejdet har ført til, at blandt andre Rasmus har kunnet få lige præcis den faglige ekspertise, han har brug for. Så ressourcecenter-tanken kan bruges på alle områder.

Som forbund har vi den største viden om det sociale arbejdsområde. Vi kender jo de konkrete arbejdspladser og kan pege på de områder, der har brug for videreudvikling. Derfor håber jeg, at der etableres et tæt samarbejde mellem vores ti kredse og kommunerne og regionerne. Det er en rolle, vi har været vant til i forhold til amterne.

Tid, planlægning og supervision

For at socialpædagogerne stadig kan yde den specialiserede indsats overfor den enkelte bruger, er det vigtigt, at de får indflydelse på tilrettelæggelsen af deres arbejde, på udførelsen af det og får muligheden for efter- og videreuddannelse. De store forskelle på de brugere, deres handicaps og problematikker gør, at når en pædagog ansættes på et nyt område, bør vedkommende starte med at komme på kursus inden for det pågældende felt.

Og så skal der være tid til, at socialpædagogerne kan lave en grundig planlægning af arbejdet med den enkelte bruger. For pædagogisk arbej-

de kræver planlægning. Læs for eksempel historien om Nikolaj på side 22. Han er 22 år, udviklingshæmmet, hjerneskadet og har adfærdsforstyrrelser, som blandt andet betyder, at han ikke kan klare mange indtryk. Hans hverdag er planlagt ned til mindste detalje og alle ved, hvad de skal foregå, hvordan det skal foregå og på hvilken måde, det skal præsenteres for ham. Forudsigelighed er ofte vigtig for brugerne, men vi kan ikke arbejde med forudsigelighed uden at planlægge det, så vi er sikre på, at alle handler ens.

Det socialpædagogiske arbejde kræver supervision ude på arbejdspladserne. Både internt mellem kolleger – men også eksternt, så andre kigger på det arbejde, vi laver. Det resulterer i to ting: Dels øger vi hele tiden fagligheden. Og dels gør det, at man bliver mere glad for sit arbejde. På den måde gør man simpelthen en bedre indsats, og dét er til gavn for brugerne.

Og så er det afgørende vigtigt, at politikerne i kommunerne sætter sig ind i det område, de har fået.

Jeg håber, at artiklerne i magasinet kan være med til at gøre blandt andre de nye kommunale arbejdsgivere så nysgerrige på feltet, at de planlægger en tur rundt på de arbejdspladser, de med kommunalreformen har fået ind under deres vinger. For at opleve den mangfoldighed der er i arbejdet og for med kritiske øjne at se på, om der er noget, der kan gøres bedre. Rammerne for socialpædagogernes arbejde og de vilkår de har, er nemlig afgørende for, at indsatsen overfor brugerne af de sociale tilbud bliver optimal.

Kirsten Nissen

Formand for Socialpædagogernes Landsforbund

PÅ OVERFLADEN så alt perfekt ud

Hun gemte den lille kniv i lommen eller i bh'en, og når hun skar, forsvandt de indvendige smerter for et kort øjeblik. En vinterdag blev hun opdaget. På Hylleholt Husgerningsskole får hun den ro og de knus, hun i årevis manglede.

Af Bille Sterll

Sårene på armen sved og brændte. Hun samlede en håndfuld sne op for at køle smerten. I samme øjeblik kom engelsklæreren ud i skolegården, og Michella forsøgte forgæves at skjule sårene under sneen, men blodet trængte igennem og farvede sneen rød. Hun trak ærmet ned, men læreren havde allerede set det.

“Du siger det ikke til nogen,” råbte Michella. Hun var opdaget.

Michella er et af de 14.000 børn, som ikke bor hjemme hos mor og far. I stedet bor hun på Hylleholt Husgerningsskole, en døgninstitution for unge piger. Forebyggelse har ikke hjulpet pigerne på Hylleholt. Men på husgerningsskolen vokser selvtilliden, og pigerne bliver mere udadvendte og mindre triste. Det har skolen papir på.

Gong-gongen lyder på slaget otte, og pigerne strømmer ind fra haven, hvor de ryger dagens første cigaretter. I den højloftede spisestue med de fine gamle fløjdøre har alle faste pladser ved bordene, som er dækket med blå dug og kopper, der passer til tallerkerne.

Ved hver plads ligger en sirligt foldet lyseblå stofserviet med et nummer på. Michella har nummer 9, det er hendes nummer, og det går igen på alle hendes ting. Servietterne bliver samlet ind og vasket hver fredag. Indtil da må pigerne selv sørge for, at de kan holde servietterne ud så længe.

“Du bliver nødt til at give mig et lille udlæg. Bare tre kroner, så jeg kan købe blå Kings,” siger Michella til pædagogen Knud, som er hendes faste kontaktperson. Knud nikker roligt. Han ved, hun har styr på sine penge. Forstanderen Gitte afleverer dagens besked. Et par af pigerne skal til afspænding om eftermiddagen, en anden får besøg.

“Og hold et går i køkkenet,” slutter hun. Michella rynker på næsen. Egentlig gider hun ikke, men hun åbner alligevel det store

køleskab. Hun tjekker datoerne, før hun stabler skummetmælk, light-yoghurt og minarine på rullebordet. Nogle af pigerne skal holde et skarpt øje på vægten. Andre vejer nærmere for lidt. Så vasker hun hylderne af, og sætter maden tilbage på plads.

I dag er de små ar på Michellas fingre næsten helet, mens de lidt større stadig trækker tynde lyserøde striber op og ned af hendes arme.

På overfladen så alt ellers helt perfekt ud dengang: hun klarede sig godt i skolen, havde masser af venner, kæreste, lækker tøj og selvtilliden i orden. Men indeni var alt kaos.

Hun røg tit op og slås med både piger og drenge, og hun kom altid på tværs af de voksne. Først den ene lærer, så den anden, så en pædagog i SFO'en. Og hendes far. De skændtes hele tiden, og hun var aldrig god nok. En dag, hvor han kritiserede hendes støvsugning, råbte hun ”Stooooooooooooo” lige så højt hun kunne, indtil han tav. Bagefter talte han ikke til hende i flere dage.

Hun følte, at alt, hvad hun gjorde, var forkert. Men hun holdt den tjekkede facade og sagde det aldrig til nogen. De eneste, hun betroedes sig til, var tre sorte og røde Kina-bøger. Side op og side ned fyldte hun med mørke tanker.

Første gang hun skar, brugte hun en saks. Hun skrabebladet hen over den bløde underarm igen og igen, indtil der gik hul. Det gjorde ondt, men i nogle få sekunder overdøvede det den smerte, hun følte indvendig. Hun tænkte, det var smart med en saks, for den kunne hun have i tasken eller på sit værelse uden at skulle forklare, hvad hun skulle bruge den til.

Senere fandt hun på at bruge lommeknive. Barberblade. Cigaretter. Det, der var. Hun listede sig ud på toilettet i skolen eller på busstationen. Når hun skar, var hun slet ikke sig selv. For et øjeblik var hun en anden, og smerten

blev til at bære. Men kun for et øjeblik.

Michella skifter tøj før hun går i skole: kridhvide stramme bukser, hvide Kawasaki sko og en hvid bluse overstrøet med D&G-logoer. Dolce & Gabbana, ligesom uret med de mange små bitte similisten, der glimter om hendes håndled.

Michella studerer mærkevarerne så nøje, at hun kan skelne den ægte vare fra kopierne. Hun sparer op af tøjpengene og lommepengene fra kommunen, og snart har hun nok til en tur på Strøget eller Fields i København. 4000 kroner, som hun kan bruge på Gucci, Diesel og D&G.

Nøglerne hænger i en snor om halsen. Hun svinger dem rundt i luften, rastløst igen og igen. Hun er nervøs. Det er første skoledag. For første gang skal Michella møde alle de andre i den almindelige 8. klasse. I sidste uge fulgte hun de andre piger i specialklassen, men om lidt skal hun have sin første dansktime sammen med den klasse, hun skal gå i frem til afgangsprøven næste år.

Efter timen smiler hun og ser ud til at være godt tilfreds. Det gik selvfølgelig fint. Læreren kalder Michella en stræber, og hun bruger gerne ordet om sig selv.

Nye piger har timer i klostetuen på Hylleholt. Men målet er, at de skal i den lokale folkeskole. Når selvtilliden er til det, bliver de sluset ind i skolen, som ligger i nærheden. Først i en særlig klasse hvor tre speciallærere sørger for, at hver pige får netop den undervisning, hun har brug for – og kan klare. Når pigerne er klar, skifter de til en almindelig klasse. Nogle kan fint følge med. Andre har brugt så meget tid og så mange kræfter på alt andet end lektier, at de er flere år bagud.

Før i tiden fik Michella 10 og 11-taller på striben. Skrev sine stile sirligt og snorlige i hånden og satte høje mål for sig selv. Et ti-tal duede ikke, hvis hun plejede at få 11.

I 7. klasse gik det galt. Pludselig kunne hun

Michella forsøgte forgæves at skjule sårene under sneen, men blodet trængte igennem og farvede sneen rød. Hun trak ærmet ned, men læreren havde allerede set det...

intet huske. Når lærerne spurgte, kunne hun ikke svare. En dag, de skulle skrive referat, forsøgte hun igen og igen at læse teksten. Men bogstaverne gav ingen mening, og selvom hun læste teksten fem gange, sad den slet ikke fast. Og så i dansk, hendes bedste fag.

Skolen sendte hende i OBS-klasse to gange om ugen. Heldigvis. For OBS-læreren Christina blev den første, Michella turde betro sig til. Christina vidste, at hun græd hver dag. Og Christina fik lov til at læse de tre Kina-bøger.

- Du kan ikke blive her. Jeg er bange for, hvad du gør ved dig selv, så det her indberetter jeg altså, sagde Christina.

Michella anede ikke, hvad det betød, og hun tryglede Christina om ikke at sige noget til hendes forældre. Men Christina skrev alligevel til kommunen. Et par dage efter blev Michella opdaget med kniven i skolegården. Og to uger efter blev hun indlagt på børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling. Her lå hun i lidt over fem måneder.

Personalet holdt øje med hende døgnet rundt. Alligevel lykkedes det hende at smadre armen gennem et vindue på afdelingen og splitte sit værelse ad flere gange. I dag forstår hun ikke, hvor hun fik kræfterne til at smide med stolene fra.

Hun hallucinerede. Så syner og hørte ting, der ikke var: flænsede katte og hunde i vejgrøften og babyer, der græd. Alt sammen i

sorte, brune og blålige nuancer. En dag, hun var ude at gå med afdelingen, så hun en pige blive kørt over. Pigen var hende selv. Hun gik lige ud foran bilen, og ingen stoppede hende.

I al den tid var hun slet ikke sig selv. Det havde hun i øvrigt ikke været længe.

“Please Knud. Pleeeeaase. Må vi ikke nok?”

Michella og en af de andre piger plager Knud om lov til at gå ned efter smøger. Knud rokker sig ikke.

“Årh Knud, du har jo din pibe.”

“Ja den sørger jeg også altid for at have på mig.”

“Fuck dig, vi knækker bare din pibe.”

“Så har jeg en ny i bilen.”

“Vi bryder ind i din bil, hyler pigerne triumferende.”

Knud ser ud til at have prøvet det før. Han løfter armene for at holde pigerne på afstand, mens han roligt og uden at hæve stemmen siger:

“Gør bare det. Min bil er stadig fuld af sand efter turen til Feddet i går.”

Pigerne giver op. De får ikke lov til at gå ned i byen. Den slags er der regler for.

Reglerne skaber ro og struktur og pigerne ved, hvad de har at holde sig til. Faste pladser i spisesalen, faste mødetider, faste tjanser og pligter. Og bøder, hvis man pjækker. Så slipper de for at bruge kræfter på at overveje, hvem de

vil sidde ved siden af, eller hvad de skal bruge tiden til. Til gengæld er det ok at gå hjem fra skole, hvis man har det dårligt, så længe læreren får besked. Det sker tit, at en lærer ringer og siger: “Nu kommer hun altså hjem”. For hvis man virkelig har det skidt, får man alligevel ikke noget ud af at sidde i klassen.

Efter skole går Michella til afspænding.

Pædagogen Susan nusser om to piger, som får fodbad. Pædagogen Michael tager et par af de mest rastløse og højtråbende piger med ned i byen. De kommer hjem med et sæt stangtennis, som de straks sætter op i haven. I stuen med de bløde sofaer kører tv-serien Venner i fjernsynet.

Hylleholt er kun for piger. Drengene ville skabe alt for meget uro blandt de skrøbelige teenage-piger. Men der er brug for mandlige pædagoger. Mange af pigerne har dårlige oplevelser med mænd, og de trænger til at møde voksne mænd, de kan regne med.

På Hylleholt møder pigerne først og fremmest ro og omsorg.

Michella er glad for sin kontaktperson Knud, selvom hun hakker på ham hver andet øjeblik. Sådan lægger hun af, når hun er i det humør. Og det ved Knud.

Selvom tonen bliver rå, vil Michella helst

have et knus hver dag. Det ved Maibritt, yndlingspædagogen, som også ved, at Michella ikke altid fortæller, hvordan hun har det. Så Maibritt husker at spørge. Maibritt lytter og Maibritt forstår. Hende stoler Michella på. Hun får alt at vide.

Også pigerne imellem opstår der tætte venskaber, afløst af hidsige udbrud. De bliver slyngveninder. Og rygende uvenner. De driller og mobber hinanden. De slås eller krammer, men de deler også hinandens liv. Lidt som én stor familie.

Aftensmaden står på mørbradbøffer med flødekartofler og salat, som pædagoger og elever har tryllet frem med hjælp fra køkken-assistenten. Bagefter tænder de bål i haven. Pædagogerne bakser med petanque og vikingespil. De fleste piger ser afventende til, mens de gynger og ryger cigaretter.

Nogle af dem skal nok klare sig. Andre slæber på så tung en bagage, at de aldrig nogensinde får et let liv. Men så længe de får et meningsfyldt og tilfredsstillende liv, er Hylletofts forstander godt tilfreds.

Michella har været på Hylleholt i syv måneder. Hun er faldet til og er blevet bedre til at sige sin mening. Hun håndterer sin hverdag bedre end før. Hun ser frem til komme i gymnasiet næste sommer, når hun har taget 9. klasse. Indvendig roder det stadig, men nu fungerer hun: Spiser, sover og tager sin medicin.

Det tog hende lang tid at acceptere, at hun var 15 år gammel og afhængig af medicin. Men hvis ikke hun spiser de fire piller hver dag, vender psykoserne tilbage.

Hun er klar over, at det ikke går at flytte hjem igen. Men nu glæder hun sig i det mindste til weekenderne, hvor hun besøger moderen og faderen og de to mindre søskende. Det havde hun ikke regnet med, da hun forlod hospitalet. Så for Michella er glæden ved komme hjem på weekend et godt tegn. Et tegn på, at hun er nået videre.

Artiklen er skrevet på baggrund af interview med Michella og personale på Hylleholt.

Hverdagen – en vigtig opgave

Interview med Ole Steen Kristensen, lektor, cand.psych., ph.d. Institut for psykologi, Århus Universitet.

Har blandt andet udgivet bogen “Mellem Omsorg og metode – Tværfaglige studier i institutionsliv.”

Hvad virker i arbejdet med anbragte børn?

- Lidt populært sagt: De andre børn. På en døgninstitution kommer barnet ind i en børnegruppe, hvori det finder sig en god plads. Vi kan se, at det virker, når pædagogerne tager hensyn til børnegruppens sammensætning og hierarkier og væremåde. Og vi kan se, at forældrene faktisk ændrer sig kolossalt undervejs. Det undervurderede vi selv i starten.

På en skala fra et til ti - hvor vigtige er de andre børn?

- Omkring 8-10. Vi var selv meget overraskede over det. Når et barn kommer på en institution, er noget af det første, det gør, at orientere sig om hvilke andre børn der er. De finder venner, alliancer, måske en kæreste. De er langt mere optagede af at få gode venner, end hvad pædagogerne siger.

- Jeg har ikke mødt en eneste pædagog, der ikke vidste det, men heller ikke mødt nogen, der tog det med i deres overvejelser. Men det gælder jo for alle børn, at de er mere optagede af venner og kammerater end af læreren og pædagogerne. På det punkt er der ingen forskel på anbragte børn og andre børn - bortset fra at de ikke selv kan vælge deres venner.

Hvad er vigtigt, at pædagogerne gør?

- Det er vigtigt, at pædagoger ikke bliver terapeuter, men fokuserer på at give barnet nogle færdigheder. Pædagogerne skal ikke behandle problemer. De skal flytte barnets fokus væk fra problemerne og over på forskellige færdigheder. Børn skal lære at møde krav som alle andre. De skal lære at lave mad, klare sig i skolen og begå sig. Og anbragte børn lærer det ikke hjemme. Det er en utrolig vigtig pædagogisk opgave at få en hverdag til at fungere og at kunne begå sig sammen med andre børn. Hvis du så knytter psykologer og andre eksperter til, så er du tæt på en god model.

Hvad kan man ikke dokumentere?

- Hvilken anbringelse, der er bedst. Politikerne fokuserer på ordninger. Er slægtsanbringelser bedre end familiepleje? Eller bedre end døgninstitutioner? Men det er et forkert spørgsmål. Der er mange mennesker involveret i den enkelte anbringelse: Pædagoger, børn, sagsbehandlere, forældre. Dem kan man ikke reducere til et spørgsmål om den enkelte metode. Det er så stor en reduktion af det, der foregår, at det er tæt på at være meningsløst.

Undersøgelser viser, at mange tidligere anbragte får nogle triste liv som voksne - er det så fordi, anbringelsen ikke virkede?

- Det kan man ikke sige, for du ved ikke, hvad du sammenligner med. Hvis de børn ikke var blevet anbragt - hvad så? Man kan ikke sammenligne anbragte børn med almindelige skolebørn, som ikke har været anbragt. Det er misvisende. Vi må ikke glemme, at anbragte er langt dårligere stillet. At forvente, at de i løbet af anbringelsen kommer på niveau med almindelige skolebørn, der bor hjemme hos trygge forældre, det er simpelthen urealistisk. Hospitaler helbreder jo heller ikke alle sygdomme.

Vi stiller ekstremt store krav til anbragte børn: De skal af med alle de gamle problemer og tilegne sig nye færdigheder. De børn, som får dårlige liv som voksne, har også haft ekstremt dårlige liv som børn. Anbringelsen har måske reduceret nogle problemer, men det er ikke nok. Det er jo heller ikke alle, der bliver raske af at komme på sygehuset, men det er ikke et argument for at nedlægge sygehusene.

Men vi skal altid spørge: Hvad kan vi gøre bedre?

Hvad kan vi så gøre bedre?

- Det handler meget om efterværn og udslusning. At der er nogen, der yder omsorg og hjælper, når den unge flytter. De skal følges, indtil de er kommet i gang med et job eller en uddannelse, så man er sikker på, at de er løbet godt i gang. Hvis der ikke er ordentligt efterværn er det tit tilfældigheder, der afgør, om de klarer sig eller ej. Hvis de tilfældigvis får en kæreste, en uddannelse eller et job, klarer de sig bedre.

Det nytter ikke at foregøgle sig, at institutioner kan løse alle problemer. Hvis man har levet 12 år med omsorgssvigt, kan man ikke regne med, at to år løser alle problemer - men hvis man kan fungere i et job eller en uddannelse, så er det godt.

ET BETRAGTELT SKUB I DEN RIGTIGE RETNING

Hylleholt Husgerningsskole har plads til 18 piger i alderen 14 til 18 år. De fleste bor i hovedhuset, men når de kan klare sig selv, flytter de videre til annekset ved siden af eller ud på Kvisten et par kilometer derfra.

Pigerne kommer med hver deres historie, men alle kæmper med dybe problemer: En del er blevet misbrugt seksuelt, andre har været indlagt i månedsvis på psykiatriske afdelinger og enkelte lider af alvorlige spiseforstyrrelser. Omkring halvdelen kommer hjemmefra, den anden halvdel fra andre institutioner eller plejefamilier.

Pædagogerne har tid til at snakke og skolen har en psykolog, en ungdomspsykiater og en afspændingspædagog tilknyttet.

Som et led i stort kvalitetsprojekt under Socialministeriet undersøgte Hylleholt i 2004, hvad eleverne fik ud af at være på skolen. 14 elever blev undersøgt med et lille års mellemrum af den psykolog, der er tilknyttet Hylleholt. Og 48 tidligere elever fik tilsendt et spørgeskema. Resultatet var krystalklart: Pigerne fik mere selvtillid, de blev mere udadvendte, sociale og empatiske og mindre bekymrede og triste. Eller som der står i rapporten: Opholdet har medvirket til et betragteligt skub i den rigtige retning.

Rapporten konkluderer, at opholdet på Hylleholt givetvis kan bidrage med en ændring i pigernes liv, på en sådan måde, at de begynder at gøre nye ting og får nye vaner, hvorved de på længere sigt ændrer sig personlighedsmæssigt.

Husgerningsskolen har driftsoverenskomst med Faxe Kommune.

”

Han vågnede op og knaldede os et par på låget. Han gik fuldstændig amok. Så fik han en sprøjte af en læge, og så blev han akut indlagt.

Peter Staugaard, far til Rasmus, om en episode inden Rasmus kom på Autismecenter Storstrøm.

RASMUS HAR FÅET SIT LIV TILBAGE

En forårsdag i 2001 brød den 15-årige Rasmus' verden sammen. Den store, autistiske dreng gik amok. Han blev indlagt på psykiatrisk afdeling, hvor han blev stærkt medicineret og lå bæltefikseret i et år, før Autismecenter Storstrøm kom ind over og fik ham sluset ud til en skærmet afdeling. Siden har de med stort held forsøgt at give ham livet tilbage.

Af Rikke Viemose

Det er tirsdag eftermiddag. Klokken er 16. Præcis. 21-årige Rasmus går ud af sin dør og hilser på sin far, der i samme øjeblik drejer om hjørnet. "Hej Peter!" "Hej Rasmus."

Faren giver Rasmus et let knus og tre pakker Maami-karameller i hånden, som han plejer. Pædagogen Jacob holder sig lidt i baggrunden. Rasmus er klædt i poloshirt, knæ-

lange shorts og badetøfler. Han er stor og bevæger sig blødt som en bamse.

"Hej Eva," siger han uden rigtigt at se på afdelingslederen, der sidder på bænken ved siden af. I stedet skæver han nysgerrigt over til mig, som han ikke har set før.

Rasmus og hans far går sammen med pædagogen ind i Rasmus' lejlighed, og vi følger efter. Rasmus har soveværelse, bad, køkken-alrum og en lille have. I alrummet står en

to-personers sofa og en kondicykel. Der er ingen planter i vindueskarmene eller billeder på væggene. Kun skemaet med billeder af programmet for i dag hænger på den ene væg.

To gange om ugen får Rasmus besøg af sin far eller mor. Altid klokken 16 og aldrig mere end 45 minutter.

På køleskabet hænger Rasmus' humørbarometer. Det bruger han til at vise, hvordan han har det. Hvis han har det dårligt, taler

pædagogen med ham om, hvad der skal til, for at han kan få det bedre. I dag har han det rigtig godt. Hans portræt hænger i top.

Rasmus har sat sig ved sit havebord på sin lille terrasse og venter, til hans far kommer ud med to smurte boller og en kop kaffe til ham. Da han får sine boller, spiser han dem hurtigt og grådigt, mens han hele tiden skæver over til mig. Hans far fortæller ham om hans storebror Anders.

"Skål I to!" udbryder han pludselig og rækker kaffekoppen op til hilsen mod os. Bagefter rejser han sig og kommer over til os.

"Hvorfor har hun briller på, Eva?" "Ja, hvorfor tror du? Så kan hun bedre se dig, ikke?" "Må jeg gerne sige goddavn?" Han rækker sin hånd frem, og jeg tager den og siger: "Hej Rasmus." "Goddavn kanin," siger han med et kærligt smil i øjnene.

Man må ikke slå kaniner ihjel

Bagefter skal han som altid gynses i sin hængeskøjle nederst i haven. Hans far finder Rasmus' tæppe og pude i en kasse ved siden af. På låget er der fotografier af både puden og tæppet. "Hun har briller, ikke far?" Peter bekræfter det. "Nogle gange dufter jeg til Amir." "Hvad dufter han af?" "Af kanin." Peter, Eva og jeg smiler. "Ved du, hvorfor han er en kanin, Eva?" "Nej." "Det er fordi, han godt kan lide Rasmus." "Nå, det er sådan det er: Kaniner er vilde med Rasmus?" "Ja."

"Hvis du skulle være en kanin, Eva... Så skulle du have haft en hammer. Mor er en saftevandskanin."

Rasmus taler med sin far om, hvad kaniner spiser. Han mener, den spiser slik.

"Vil du gerne have dit slik nu?" spørger Peter. Rasmus nikker. Han plejer at få tre stykker slik når han har ligget i hængeskøjlen. Hans far går ind efter det. Nu kigger Rasmus igen på os. "Hvad hedder hende pigen?" "Prøv og spørg." "Hvad hedder du?" "Jeg hedder Rikke." "Rikke." Han smager lidt på navnet. Så ser han på Eva:

"Hvis hun nu var en lille kanin, ikke? Så ville jeg simpelthen slå den ihjel."

Eva lader sig ikke mærke med den voldsomme udmelding. I stedet svarer hun smilende:

"Er det rigtigt? Neeej, det ville da være så synd!" "Ja." Nu kommer Peter med slik til Rasmus. "Hvorfor får jeg ikke mere?" "Du har jo også lige spist to boller med pålægschokolade, ikke?" "Jo." "Jeg får ikke mere, vel?" "Du kan tro nej." Hans far smiler: "Nu er du blevet sådan en flot fyr, det ville være dumt. Hvis man spiser for meget slik, så bliver man for tyk."

Rasmus taler om kaniner og slik igen. Han spørger sin far: "Man må ikke slå dem ihjel, vel?" "Nej. Ikke hvis man har en kælekanin, så ville de da være dumt. Det har du da heller aldrig gjort." "Hvorfor må man ikke det, Eva?" Eva smiler til ham. "Man skal være sød ved dem. Ae dem. Klø dem bag øret." Det tænker han lidt over, mens han gynger frem og tilbage

ge i hængeskøjlen og lader armene hænge ned, så de når jorden.

"Har du fået så lange arme?" spørger hans far. "Det er en hammer," siger Rasmus og begynder at mumle noget for sig selv om en kanin og en hammer.

Kort efter vil han gerne have, vi går, så vi siger farvel og går ud af hans lejlighed.

Ekstrem struktur

Når Rasmus ikke forstår, hvad der sker, bliver han bange og aggressiv. Og der er en del, Rasmus ikke forstår.

Hvis lyset falder anderledes ind ad vinduet, end det plejer, kan han blive angst. Hvis hans pude og tæppe til hængeskøjlen ikke ligger på deres plads, kan han blive vred og begynde at slå.

Rasmus fungerer kun i en ekstremt struktureret hverdag, hvor han hele tiden véd præcist, hvad der skal ske.

Hver morgen bliver Rasmus vækket af en pædagog, der står et bestemt sted i rummet og siger godmorgen på en bestemt måde.

Derefter følger pædagogen ham ud på badeværelset, hvor han hjælper ham med at få bad og blive barberet. Det kan godt tage meget lang tid, for Rasmus bryder sig ikke om at have andre mennesker for tæt på. Nogle gange beder han om en pause, og så må pædagogen gå lidt væk. Men de fortsætter altid der, hvor de slap. Når han er blevet barberet, skal han tørres og have tøj på. Tøjet ligger på en helt bestemt måde, på et bestemt sted. Derefter går de ind i Rasmus' stue, hvor han får morgenmad og læser i sin røde bog. Fortællingen i den røde bog, fortælles med tegninger, og den begynder altid på samme måde. Hvis der skal ske noget særligt denne dag, så er der billeder af det i den røde bog.

Rasmus ved for eksempel endnu ikke, at hans farfar er død, selvom det er tre uger siden. Hans forældre og personalet skal først planlægge meget grundigt, hvordan Rasmus skal have det at vide, og hvad de skal sige til ham. De skal lave en fortælling til ham med billeder af farfaren og det, der er sket. De har besluttet sig for at fortælle, at farfaren er kommet i himlen. Og så er det vigtigt, at de alle bruger netop dén fortælling. Rasmus' verden kan gå i stykker igen, hvis der er en, der kommer til at sige noget andet – for eksempel, at farfar er begravet i jorden.

Rasmus har altid været anderledes end andre børn, fortæller hans mor og far, Leila Brandt Henriksen og Peter Staugaard: -Hvis tingene ikke gik, som Rasmus forventede, så brød han sammen. Det kunne være så små ting som et hjørne, der knækkede af en is, eller en rugbrødsfad, hvor spegepølsen ikke lå, som den skulle. Så nægtede han at spise det. Allerede som baby oplevede vi, at sutteflasken blev smidt ud af sengen i en stor bue.

Hans forældre vidste derfor tidligt, at Rasmus ikke var som andre børn, men de indrettede sig efter det, og det var først, da han skulle i skole, at han fik diagnosen "infantil autist" og kom på en specialskole med centerklasser. Her var han nogle år, men det blev aldrig rigtig godt.

- I begyndelsen regnede de med, at de kunne lære Rasmus en hel masse, binde snøre-bånd for eksempel. Men det kunne man altså ikke. Og så blev han større og større og sat sammen med mindre og mindre børn. Han blev en elefant i et glashus, og det blev et problem, fortæller hans far.

Splittede det hele ad

Rasmus var 14 år, da han stoppede på skolen, og de første måneder tog hans mor orlov for selv at passe ham. Derefter blev han tilbudt at komme i et aktivitetshus for handicappede hver dag.

- Det var ikke det rigtige tilbud for ham, fortæller Leila Brandt Henriksen.

- Der var mennesker med forskellige handicaps, og pædagogerne kunne ikke styre ham. Rasmus kan være meget dominerende. Han begyndte at slås med pædagogerne – ikke fordi de ville, men de blev nødt til at holde ham, fordi han blev så voldsom. Også over for mig.

Der var for mange skift for ham, kan hun se nu. - Men man må jo tage de tilbud, der er, for at få det til at hænge sammen, siger hun.

Lige inden han brød sammen, blev han meget aggressiv. Han havde det ikke godt. Derfor skulle der også kun en lille ting til at få det til at ramle for ham: Han skulle til en fest i aktivitetshuset, og aftalen var, at taxachaufføren skulle hente ham klokken ni. Men han kom 20 minutter før. - Og det gør man bare ikke med en autist! fortæller Peter Staugaard.

I dagene efter havde Rasmus det rigtig skidt, og det endte med, at han gik amok i aktivitetshuset. - De ringede efter mig, fordi han var ved at splitte det hele ad, husker Leila Brandt Henriksen. - Jeg måtte nærmest tvinge vores læge til at afbryde sin konsultation for at komme.

Rasmus fik en stesolid-indsprøjtning og blev sendt hjem til forældrene. De forsøgte at få ham indlagt, men blev i første omgang kun udstyret med stesolid. - Jeg skulle give ham en sprøjte, som han blev så underligt sløv af. Efter tre dage vågnede han op.

Peter Staugaard tager over: - Han vågnede op og knaldede os et par på låget, og det var ligesom det. Han gik fuldstændigt amok. Så fik han en sprøjte af en læge, og så blev han indlagt akut. Han fik medicinforgiftning, og det var næsten det værste: Vi troede, vi selv havde slået ham ihjel!

Rasmus blev medicineret og bæltefikseret på den psykiatriske skadestue i Vordingborg

og blev transporteret til ungdomspsykiatrien i Næstved.

I Næstved kom han til at fylde to pladser på den skærmede afdeling, fordi personalet ikke turde lægge nogen ved siden af ham. Der blev gjort flere forsøg på at løsne bæltet, men hver gang overfaldt han personalet eller sig selv.

Billeder fra den tid viser en meget overvægtig dreng med mange sår i ansigtet. I mere end et år lå han fastspændt og medicineret på afdelingen.

I december 2002 blev lederen af Autismecenter Storstrøm, Anne Bornefeldt Olsen, bedt om at se til Rasmus, og det har været hans redning, mener hans forældre.

Fri for medicin

Personalet fra autismecentret fik ham ikke ud af bæltet med det samme. Men de begyndte lige så stille at overtage behandlingen. Han råbte utroligt meget i begyndelsen, fortæller

afdelingsleder Eva Christensen: - Han råbte og var meget selvdestruktiv og udadreagerende. Vi arbejdede på at skabe tryghed og struktur omkring ham, så vi fulgte præcis samme ritualer hver eneste dag og registrerede, hvordan han reagerede og i hvilke sammenhænge.

På den måde kunne de efterhånden tilrettelægge hans dag, så den var så tryk som mulig. Efter seks måneder blev han flyttet til en lille lejlighed i autismecentrets skærmede afdeling Orehoved på Nordfalster. Her er der knap 13 ansatte til de i alt to beboere.

Rasmus var stadig aggressiv, efter han blev flyttet, men ikke i nær samme omfang, og de var begyndt at trappe medicinen ned. Men som alt andet med Rasmus så tager alle forandringer tid. Lang tid. Hver eneste lille ændring i hans liv skal han forberedes på i rigtig god tid. Han har for eksempel endnu ikke mødt den anden beboer på den skærmede afdeling, selvom de bor dør om dør. Til gengæld er det gået fremad, siden han kom til Orehoved: I dag er Rasmus stort set medicinfri og har tabt

sig 17 kilo. Det er meget lang tid siden, han har været aggressiv eller selvdestruktiv. Hans humørbarometer er steget gevaldigt. Han kan bage boller, have besøg af sin mor og far, og han kan komme med i skoven og stable brænde. Alt sammen noget han holder af.

Og både personalet og hans forældre tror på, at han inden for de næste år vil lære at være sammen med de andre beboere. Hans forældre håber, at han engang i fremtiden vil kunne komme hjem til dem på besøg sammen med en ansat. Og det er bestemt realistisk, mener Eva Christensen.

- Han har fået et liv igen, siger hans mor, og hans far tilføjer: - Han er tit glad nu. I gamle dage havde man bundet én som ham i hjørnet, for hvad skulle man ellers gøre? Nu har han det godt. De ting, han kan, får han lov til. Og så arbejder man hele tiden med at udvide det. Der findes ingen mirakelkur for Rasmus, men nu er han det rette sted.

RÅB UNDER BARBERING: 10 SELVDESTRUKTIV ADFÆRD: 4 UDADVENDT ADFÆRD: 3

På Autismecenter Storstrøm bruger pædagogerne dokumentation til to ting: Til at forbedre beboernes livskvalitet, men også til at forklare kommunen hvorfor det for eksempel er nødvendigt med 13 ansatte til kun to autister.

På Autismecenter Storstrøm dokumenterer pædagogerne og de andre ansatte arbejdet med alle beboere i et eller andet omfang. For det meste bruger de "Den logiske model", der synliggør, hvilke mål, der er med dokumentationen, hvilke metoder, de vil bruge, hvilke ressourcer, der er sat af til det, og hvad tidsperspektivet er.

- Den logiske model bruger vi overordnet på et emne. Det kan være en bruger, der skal lære at træffe valg. Udover modellen udarbejder vi så de registreringsskemaer eller arbejdssystemer, der skal til, fortæller afdelingsleder Eva Christensen.

Hun understreger, at personalet løbende vurderer, om man skal ændre eller afslutte en registrering.

- Vi registrerer kun det, vi kan se et formål med, og vi følger altid op på det.

Formålet med dokumentationen er først og fremmest at få øje på de forhold, der kan forbedre beboernes livskvalitet. Men samtidig kan dokumentationen også bruges, når personalet har brug for at vise andre – for eksempel kommunen – hvad de foretager sig og hvorfor. Den løbende dokumentation er ofte et godt redskab, når de årlige, lovpligtige handleplaner skal udarbejdes. Heri skal beboerens udvikling og særlige behov beskrives, der skal formuleres fremtidige mål, og der skal argumenteres for, hvilke ressourcer, der skal bruges.

Dagen i skema

21-årige Rasmus på den skærmede afdeling er den beboer, som personalet på autismecentrets afdeling i Orehoved har registreret aller mest. Arbejdet med ham er dokumenteret i mange ringbind, og dette materia-

le er et eksempel på, hvordan dokumentationen kan være et uundværligt pædagogisk redskab.

Da medarbejderne fra autismecentret kom ind på psykiatrisk afdeling i 2002 for at overtage Rasmus, var han en ung fyr, der råbte utroligt meget og var ekstremt voldsom – både mod sig selv og andre.

- Derfor besluttede vi allerede på det tidspunkt at registrere og dokumentere netop de tre forhold: Hans råb og hans selvdestruktive og udadvendte adfærd. Vi ville se, om det hjalp, når vi kom med en struktur og noget forudsigelighed i hans dagligdag, fortæller Eva Christensen.

Personalegruppen omkring Rasmus udarbejdede derfor i fællesskab et skema, som så objektivt så muligt kunne fange hans adfærd på de tre punkter i løbet af hans dag. 22 gange i løbet af dagen noterede pædagogerne, hvor meget han råbte, eller hvor aggressiv han var, når han for eksempel skulle barberes, have tøj på, drikke kaffe, spise frugt eller sige godnat.

- Vi registrerede hver eneste dag og gennem hele dagen, hvad der skete. Og hver dag havde den samme struktur, fortæller Eva Christensen.

- Det blev for eksempel meget tydeligt for os, at han blev bange, når han skulle ud. Når rammerne udvidede sig, blev han meget angst og dermed meget, meget aggressiv.

Personalegruppen diskuterede løbende Rasmus' reaktioner på deres møder. Det gør de for øvrigt stadig.

Eva Christensen viser som eksempel to opgørelser af registreringerne over en tre måneder lang periode. På den første er antallet af råb, selvdestruktiv og udadvendt adfærd sat i søjlediagrammer, der viser, hvor meget han har reageret på de enkelte aktiviteter. Her er det tydeligt, at han har reageret voldsomt, hver gang, han skulle ud at gå tur.

I det andet diagram er søjlerne sorteret efter dato, og her er det tydeligt, at Rasmus' voldsomme adfærd er faldet mærkbart over perioden. To steder har han dog tydeligt pludselig været aggressiv igen.

Tilbagefald fanges

- Skemaet gør det tydeligt, at Rasmus har et par tilbagefald, og så kan vi gå ind og se på netop den dato: Hvad var det, der gjorde, at han pludselig reagerede, som han gjorde? I dette tilfælde var der på et tidspunkt tale om, at vi havde ændret på hans ture i skoven, på et andet at

vi var ved at trække en bestemt slags medicin ned om aftenen, hvilket påvirkede hans adfærd om morgenen. Ud fra sådan en registrering må vi så tage stilling til, om vi skal fortsætte nedtrapningen eller vente.

På den måde har registreringerne af Rasmus' adfærd og analysen

af dem været vigtige for personalets arbejde gennem hele hans behandlingsforløb. Men samtidig kan materialet også være med til at dokumentere, hvorfor det er nødvendigt at have knap 13 ansatte til de kun to autister på den skærmede afdeling.

OPSAMLER FAGLIG EKSPERTISE

Autismecenter Storstrøm er organiseret med en bred vifte af tilbud til brugere med autismspekter forstyrrelser samlet i én organisation. Det betyder, ifølge forstanderen, at masser af faglig viden samles på ét sted. Resultatet er bedre tilbud til brugerne, siger hun.

Af Karianne B. Blem

En kommune har en autist, som har behov for et tilbud. Et tilbud der passer specifikt til ham. Derfor ringer kommunen til Autismecenter Storstrøm. Og det første forstander Anne Bornefeldt gør, når hun modtager sådan en opringning, er at sammensætte et team af medarbejdere med specialviden. Medarbejdere som hun ved har præcis de kvalifikationer og erfaringer, der skal til for at skabe det bedste mulige tilbud til brugeren. Grunden til at Anne Bornefeldt kan sammensætte et specialteam, er at autismecenteret ikke kun er et enkelt hus – men består af flere forskellige tilbud, der blot organisatorisk er samlet i til en enhed.

- Det betyder, at der er blevet opsamlet en enorm faglig ekspertise i centret. Når vi har så stor en gruppe medarbejdere, er det muligt at ringe rundt og tilbyde de medarbejdere, der har erfaringer med en specifik problematik at være med til at løse opgaven. Og så spørger jeg nogle andre, om de har lyst til at prøve noget nyt. På den måde er det muligt både at tilbyde medarbejdere at prøve kræfter med nye udfordringer og samtidig løse opgaven, forklarer Anne Bornefeldt.

Baggrunden for etableringen af Autismecenter Storstrøm som en samlende enhed finder man tilbage i 1995, fortæller forstanderen.

- Dengang blev sager om autisme sendt rundt og rundt i systemet. Og der kom mange reaktioner fra de pårørende om, at det ikke var rimeligt. Det burde samles ét sted.

- Derfor blev Anne Bornefeldt frikøbt til at undersøge, hvordan der kunne ændres på organiseringen af arbejdet. Resultatet blev, at der blev etableret én organisation i amtet – nemlig centret – til at tage sig af unge og voksne med autisme. Og med årene er alle specialenhederne lagt ind under samme hat.

I dag hører centret under Vordingborg kommune og indeholder bo- og støtte tilbud, aktivitetstilbud, vejledning, rådgivning, kursusvirksomhed og en aspergerklub for børn, unge og voksne.

Kræver særlig viden

- Det gør, at vi kan løse de opgaver, vi får, på et ordentligt faglig niveau. Vi kunne aldrig have løst opgaven med Rasmus på samme måde, hvis ikke vi havde kunnet få fat på de rigtige folk. Der kræves nemlig særlig viden om diagnoser og reaktioner, siger Anne Bornefeldt, som er stor tilhænger af denne måde at organisere arbejdet med brugerne på – i Socialpædagogernes Landsforbund kaldet "ressourcecentre".

- Jeg tror, det er den bedste løsning især for specialer som autisme. Hvis en kommune alene skulle give tilbud til de autister, der bor dér, så frygter jeg, at det ville blive ét samlet tilbud til fem forskellige handicappede eller autister, som vi måske ikke kunne drømme om at sætte sammen, siger Anne Bornefeldt.

- Og taberne bliver brugerne. Det er altid brugerne og deres pårørende, der taber, understreger hun.

VELKOMMEN til mit møde

Poul Schumacher Nielsen, der bor på Pensionat Kamager i Tårnby, er selv med til at udarbejde sin handleplan. På computeren kan han via billeder og lyd opstille sine ønsker og mål.

Af Kurt Ladefoged

“Jeg vil gerne sige velkommen til mit møde.” Pouls ansigt lyser op, da han hører den elektroniske stemme fra computeren og genser situationen fra handleplanmødet forleden.

“Jeg har fået postkasse,” lyder stemmen, mens vi ser billedet af Pouls postkasse.

“Jeg har besøg, lyder det, mens vi ser ham med gæster i sin lejlighed.”

Poul reagerer med glædesudbrud, da han genkender situationen. Og i dialogen med den primære kontaktperson, der i dette tilfælde er socialpædagog Annette Hegelund, gennemgår de sammen, hvad der skete den dag, Poul havde besøg. De hørte blandt andet musik og så TV.

Poul sidder i øjeblikket foran computer-skærmen og genser og genhører de emner, der blev drøftet på hans handleplansmøde. Poul er nemlig selv med til at udfærdige de mål, han gerne vil have hjælp til opfylde i det daglige liv.

27-årige Poul Schumacher Nielsen bor

sammen med 39 andre fysisk og psykisk handicappede borgere i botilbuddet Kamager i Tårnby på Amager. Et botilbud der hører under Region Hovedstaden.

Poul ser ikke så godt, så i starten skal han have hjælp til at finde pilen på touch-skærmen. Men så kan Poul også selv trykke de billeder og situationer frem, som han gerne vil gense. De to socialpædagoger, der har været med til at skrive Pouls handleplan, har indtalt lyden til billederne og målene.

Via computerens billeder og lyd gennemgår de Pouls hverdagsoplevelser og mål og uddyber, hvad der er sket, og hvad han gerne vil have, at der skal ske i fremtiden.

For at bruge computer i det socialpædagogiske arbejde har Kamager købt programmet Media Mixer, som man selv kan udbygge med billeder, lyd, tekst og musik. Formålet er at kommunikere med mennesker, der har et begrænset verbalt sprog.

Handleplan på computer

Da Poul skulle have udarbejdet sin nye

handleplan, besluttede personalet at holde handleplansmødet ved at bruge programmet.

Da det er ham selv, der styrer mødet, sikrer man sig på den måde, at Poul hele tiden er i centrum. Dermed undgår han, så at sige, at “falde ud af mødet”, fordi de andre verbalt kommunikerende mennesker snakker hen over hovedet på ham.

Da vi var på besøg, havde Poul lige været ude for at se på nye møbler. Han elsker at sidde på gulvet og høre musik, blade i aviser eller se TV. Derfor må de store møbler væk og erstattes med nogle mindre, så han får mere plads.

Straks vi kommer ind i Pouls lejlighed, tænker han for musikanlægget og vugger i takt til tonerne. Det er hip-hop, der kommer ud af højttalerne. Poul elsker musik. Og det kommer til udtryk ved, at han kysser sine cd'ere. Men det har de ikke godt af.

Så et af Pouls mål er at få sin egen pc og få lagt musikken lagt ind i sin computer, så han bare kan trykke den frem via touch-skærmen.

Lige nu har han lånt en pc'er, hvorfra han kan spille sin yndlingsmusik.

Poul styrer selv sit handleplanmøde. På den måde undgår han, at de andre verbalt kommunikerende mennesker snakker hen over hovedet på ham.

Han vil også gerne have et digitalt kamera. Så kan han tage billeder, når han er inde og se FCK's kampe. Det gør han så tit det er muligt sammen med en ledsager.

- Har du så også en FCK-trøje, spørger magasinet's udsendte.

- Ja, ja, råber Poul begejstret og bladrer frem til at billede, hvor han står i FCK-trøje. Et sådant billede pryder også hans indgangsdør. Vi kigger videre på Pouls billeder.

"Jeg vil gerne cykle," lyder stemmen, mens vi ser Poul med cykelhjelm.

"Jeg vil gerne svømme." Situationen fra svømmehallen suppleres med, at Poul rører ved sine badebukser, så han også får styrket sine sanseindtryk.

Det er socialpædagogerne Annette Hegelund og Jane Calundann, der har stået bag den del af Pouls handleplan, der omfatter boligen og de tilbud, der ydes på Pensionat Kamager. De har dermed også planlagt brugen af Media Mixer ved udarbejdelse af handleplanen.

Der er tilsvarende lavet en handleplan for Pouls ønsker og mål på Aktivitetscenteret på Kellersvej i Gentofte.

Målene skal være konkrete

- Vi forsøger hele tiden at øge mulighederne for, at beboerne via kommunikation kan komme mere på banen og udtrykke deres ønsker og mål, siger Annette Hegelund.

- Vi har altid taget billeder af målene, så de bliver konkrete for beboeren. I Pouls tilfælde har han så mulighed for at vælge til eller fra. Fra personalets side kan vi så også følge op på hans valg ud fra det, vi kender til ham.

Men hvorfra får Poul sine interesser og inspiration til sine mål?

- Dem får han fra alle de mennesker, han møder i sin hverdag, personale, de andre beboere og mennesker, der kommer i huset. De kan tale om fodbold, musik og koncerter, som fanger hans interesse, svarer Jane Calundann.

- Han vil også gerne se fjernsyn – især sport. Og så elsker han at kigge i de ugeaviser og reklamer, der kommer i hans postkasse. Desuden synes jeg også, at det vores opgave som personale at fortælle ham, hvilke muligheder, der byder sig ude i samfundet. Der må vi ligesom være hans forlængede arm. Og med Media Mixer har vi virkelig fået udvidet den mulighed, fastslår Jane Calundann.

Det fremgår da også af den skriftlige vurdering, de har lavet af Pouls handleplansmøde:

"Ved hvert ønske/mål supplerede Annette den indtalte lyd med yderligere verbal støtte og forskellige remedier – hans badebukser, cykelhjelm eller kamera – alt efter, hvad hun vurderede, Poul havde brug for. Dog sådan at hun hele tiden henvendte sig direkte til Poul. Som mødet skred frem og Poul blev mere og mere tryk ved computeren, tolkede vi, at han virkelig følte, at det var ham, der styrede mødet og via Media Mixer fik sagt det, han ville."

Handleplanen skal være synlig

Det er ikke nok, at beboeren selv er med til at lave sin handleplan. Den skal også i detaljer beskrive, hvordan beboeren skal nå sine mål. Og den skal kunne bruges af alle, der arbejder med den enkelte beboer.

Af Kurt Ladefoged

På Pensionat Kamager har man lige siden starten i 1998 arbejdet systematisk på at udvikle sit handleplansarbejde. Her har ikke mindst arbejdet med at inddrage beboerne i udarbejdelsen af deres egen handleplan været i fokus.

- Ingen af beboerne på Kamager kan læse. Der er kun få af dem, der kan forstå enkelte ord eller bogstaver, siger socialpædagog Lene Mogensen, der er specialist i handleplansarbejde.

- Når vi skal lave en handleplan, vurderer vi, hvor meget beboeren kan rumme. Der igennem skal vi finde ud, hvad der skal stå i handleplanen. Beboeren bliver så inddraget i mødet med de medarbejdere, der skal skrive handleplanen.

Når der så, ud fra beboerens prioriteter, er lavet et udkast til handleplanen, gennemgås den med beboeren.

- Vedkommende være med til at bestemme, om det lige er det, der skal stå, og om det var det, han mente. Eller om der skal bruges et andet ord, siger Lene Mogensen.

Sådan opfyldes målene

For at opfylde beboerens mål tages det op i personalegruppen.

- Måske må vi justere målene undervejs, hvis det ikke går som besluttet. Eller hvis forudsætninger ikke holder. Det gør vi så i samråd med beboeren.

For måske var det ikke lige "det", beboeren ville. Så kan det jo blive nødvendigt at justere handleplanen, svarer Lene Mogensen.

- Men det drejer sig om at opstille synlige mål, fortsætter hun.

- For målene skal hele tiden være i fokus. For det er jo ikke kun mig og "Peter", der skal kende målene. De skal være synlige for alle, der har med "Peter" at gøre – både forældre, pårørende og personale i dagtilbuddet.

- Hvis "Peter" for eksempel har besluttet, at han gerne vil lære at binde snørebånd, kan det jo ikke nytte noget, at "Peter" kun lærer at binde snørebånd, når jeg er her. Det skal også ske, når andre er på arbejde.

Få beboeren med

- Det, der skal gennemsyre vores indsats, er: Husker vi nu lige at få beboeren med, så vi sikrer, at vi ikke taler hen over hovedet på vedkommende, understreger Lene Mogensen.

Ved handleplansmødet er der mindst to kolleger med, hvor den ene skal sikre, at beboeren hele tiden "er med" og ikke "falder ud af mødet".

Den anden kollega skal så lave et evalueringsskema over forløbet af handleplansmødet, hvor dels den primære kontaktpersons indsats skal vurderes, og dels beboerens medvirken bedømmes.

Blandt andet noteres der, om den primære kontaktperson hele tiden sørgede for, at beboeren blev rigtigt inddraget, eller om der er detaljer, der skal laves om til næste gang:

Kunne beboeren følge med i det, der skete? Blev han inddraget og reagerer han på det, der skete?

- I handleplanen er det også vigtigt, at vi beskriver de pædagogiske metoder, der bruges for at påfylde beboerens ønsker og behov.

Det handler også om nøjagtigt at beskrive beboerens ressourcer og ønsker, så også andre kan arbejde med det.

- Når en medarbejder får et andet job, kan det jo ikke nytte noget, at vedkommende bare rejser bort med sin viden om den unikke beboer. Blandt andet derfor er det vigtigt, at handleplanen er så detaljeret som muligt, fastslår Lene Mogensen.

EKSEMPEL FRA POULS HANDLEPLAN

Mål: Poul vil gerne lære at betjene musikanlæg og video.

Er målet nået ?: Ja, helt: **X** Ja, delvist: Nej:

Beskriv succesen (som det er i dette tilfælde): Pouls ansøgning til Center for Syn og Kommunikation blev godkendt, således at Poul her i april 2007 fik sat en låne computer op i sin lejlighed, hvor Pouls cd'er er lagt ind på, sådan at Poul via en touch-skærm kan vælge sin yndlingsmusik. Computeren står lige nu på Pouls gulv, og det finder vi ikke er optimalt for Poul, så vi har i samarbejde med Poul valgt at arbejde med at købe nye møbler til Pouls lejlighed (se Pouls ønsker og mål for næste år, punkt 1.).

Vi tolker, at Poul er glad for computeren, men da han har svært ved at betjene den, både motorisk og forståelse for, hvad der skal gøres, vil vi dagligt vise Poul, hvordan han skal betjene computeren, sådan at Poul får fuldt udbytte og glæde af computeren.

Jeg har lært at se folk i øjnene

Da Anne Haastrup Gejl var 15 år forsøgte hun at begå selvmord med en overdosis insulin. Hun vågnede efter to døgn, men hjernen havde taget skade, og nu – tre år efter – kæmper hun for at lære en lang række dagligdags ting som for eksempel at koge pasta, uden det brænder på.

Af Rikke Viemose

Det var kærlighed ved første blik, da 18-årige Anne så Marco første gang. Men der gik lidt tid, før hun turde spørge, om de skulle være kærester.

- En dag foreslog jeg ham så, om vi skulle tage i svømmehallen. Dét ville jeg spørge ham. Men så var der for mange, derfor ventede jeg til bagefter. Da jeg endelig spurgte ham, sagde han, at han ville have spurgt mig om det samme!

Det var 5. marts 2007, og de to er allerede forlovet og vil giftes næste år. Anne Haastrup Gejl smiler lykkeligt ved tanken, mens hendes blik søger over mod pauseskærmen på hendes computer. Her troner et billede af de to smilende unge. Henover billedet står der med rødt og ind imellem en masse hjerter: ”Er vi ikke bare søde?”

Anne Haastrup Gejl ser venligt ud gennem sine briller med kraftigt, moderigtigt stel i rødt og hvidt. Hun sidder på sit hjørneværelse, hvorfra der er udsigt til skoven, der grænser ned til Vejle Fjord. Til venstre står en seng med tre store bamser, til højre et skrivebord, hvor computeren og en masse, flest danske, dvd-film står på rad og række. På opslagstavlen oven over hænger der tegninger, hun har malet og billeder af de to piger, hun passede, inden hun forsøgte at begå selvmord i 2004.

Lå i koma

Dengang var hun 15 år gammel. Anne Haastrup Gejl lider af en kronisk depression, som hun dengang ikke fik den rigtige medicin for. Det var ikke hendes første selvmordsforsøg, men det var første gang, det gik så galt. Den unge pige tog et halvt års dosis insulin på én gang i forbindelse med, at hendes kæreste

forlod hende. Efter at ligget i koma i et par dage vågnede hun op med en hjerneskade. Det blev dog først konstateret efter noget tid.

- Min mor kunne hurtigt mærke, der var noget galt. Jeg kunne for eksempel ikke længere huske navne. Hun turde ikke sende mig ud alene, ikke engang ned til Netto, der ligger lige nede af vejen, for jeg kunne ikke længere finde vej.

Anne Haastrup Gejl ser op. Det lange hår er lidt vådt og samlet med en elastik i nakken. Hun smiler og siger med eftertryk:

- Jeg kunne ikke engang huske min egen hests navn! Så er der altså noget galt!

I dag bor hun på det gamle kursted Vejle-fjord Neurocenters ungeafdeling Fjordbo, der tilbyder ni måneders intensiv neurorehabilitering til unge med en erhvervet hjerneskade. Det er her, hun har mødt Marco. Hun har været her siden februar, og det er hun rigtig glad for, selvom hun altid har boet hos sine forældre. Nu har Anne Haastrup Gejl et værelse på første sal i den store, gamle villa, der huser de seks unge i Fjordbo. Syv socialpædagoger, en psykolog og en fysioterapeut udgør personalegruppen. Derudover er der tilknyttet en række konsulenter – for eksempel talepædagog, læge, kostkonsulent, familieterapeut og ridefysioterapeut. Den 18-årige pige er glad for at være der, selvom det er langt fra Herlev, hvor hun kommer fra.

- I begyndelsen var det svært for mig at undvære mine forældre og at være sammen med andre hele tiden. Jeg skal finde mine egne grænser og lære, hvad jeg skal sige til andre. Nogle gange kommer jeg til at sige for meget. Og jeg kan ikke rigtig læse folk – om det, de siger, er for sjov eller ej.

Anne Haastrup Gejl fik aldrig gjort 7. og 8. klasse færdig. I stedet kom hun på en specialskole og tog 9. klasses afgangsprøve i mate-

matik – men ikke i andre fag. Hendes hukommelse var skadet.

- Jeg kan ikke planlægge en dag. Jeg skal have alt på skrift. Det er blevet bedre, mens jeg har været her, men det er stadig ikke godt. Jeg glemmer hele tiden. Heldigvis får jeg snart en mobiltelefon, som jeg kan bruge til at holde styr på mine aftaler.

Det var Anne Haastrup Gejls psykolog, der foreslog hende at få et ophold på Fjordbo. Og efter hun havde set stedet og været til forundersøgelse, var hun ikke i tvivl om, at hun gerne ville det.

- Jeg kunne godt lide personalet. De var så stille og rolige, fortæller hun.

Venerne forsvandt

Anne Haastrup Gejl har sat sig en lang række mål, hun gerne vil nå i løbet af opholdet på Fjordbo. De er ført ind i målsætningsskemaer, som hun har udfyldt sammen med socialpædagogerne og psykologen. Heri har de skrevet, hvad både personalet og Anne Haastrup Gejl kan gøre, for at hun kan nå målene.

Fysisk vil hun gerne tabe sig. Hun har allerede smidt fem kilo, men vil gerne af med flere. Derfor har hun kontakt med en kostkonsulent, ligesom Fjordbos fysioterapeut hjælper hende med træningen. Den 18-årige pige har dårligt knæ efter en skiulykke i 2003, og hun har også netop fået konstateret epilepsi som følge af selvmordsforsøget. Både epilepsien og knæet skal der tages hensyn til, når hun træner. Hun havde samtidigt et mål om selv at kunne komme op på den hest, hun rider på. Det er også lykkedes hende.

Socialt har hun også sat sig nogle mål. Hun vil for eksempel gerne blive bedre til at

Det var ikke Annes første selvmordsforsøg, men det var det første, der gik så galt. Konsekvensen blev en hjerneskade, som blandt andet betyder, at hun ikke kan afkode andre menneskers signaler. Så i dag trænes hun i at aflæse kropssprog og se folk i øjnene.

være sammen med andre mennesker og få venner. De fleste af vennerne forsvandt, da hun blev hjerneskadet.

- Jeg har kun to veninder tilbage. Jeg har mistet alle dem fra rideskolen og dem fra klassen. Jeg kom der jo ikke mere, men hvis de havde ringet, ville jeg være blevet glad, fortæller hun.

En af Anne Hastrup Gejls veninder afbrød forbindelsen til hende på en sms.

- Hun sendte mig en besked, hvori der stod, at hun ikke gad være sammen med mig, når jeg havde fået en hjerneskade. Det var hårdt!

Og Anne Haastrup Gejl mener selv, at vensindens opførsel var medvirkende til, at Anne blev skeptisk over for andre mennesker.

- Jeg vil gerne lære at stole mere på folk, siger hun.

Efter hjerneskaden har hun mistet en del af evnen til at afkode andre menneskers signaler. Derfor får hun kommunikationstræning hver uge, hvor hun lærer noget om krops-

sprog og om at se andre mennesker i øjnene. Det er hun blevet meget bedre til.

Bamser til trøst

Bamserne har de også arbejdet med. Da Anne Hastrup Gejl kom til Fjordbo, gik hun altid med en stor bamse i favnen. Men hun talte med pædagogerne om, at det måske ikke var så god en idé, hvis hun gerne ville have jævnaldrende venner. Derfor formulerede de sammen et mål om, at Anne Haastrup Gejl skulle forsøge at lade bamsen blive inde på sit værelse. Og det er gået rigtig godt.

- Se, der er kun tre bamser tilbage, siger hun stolt og fortæller, at både sengen og hyl- den i begyndelsen var fyldt med bamser. Når Anne går ud af sit værelse nu, har hun kun en lille nøglerings-bamse med.

- Men den har jeg stadig brug for, hvis jeg bliver ked af det, siger hun, mens hun kigger ned.

Hun vil samtidig gerne blive bedre til praktiske, dagligdags ting. Det har hele tiden været et mål for hende at lære at lave varm mad, for hun håber senere at kunne flytte for sig selv. Som mange andre med hjerneskade har hun vanskeligt ved at forstå mere end én ting af gangen, og så kan det være svært at huske, hvorfor æggeuret ringer og dermed få gryden af komfuret.

- Men det er faktisk lykkes mig at koge pasta uden at brænde det på! fortæller hun stolt.

Anna Haastrup Gejl skal være endnu godt tre måneder på Fjordbo. Men allerede nu føler hun, at hun er blevet mere moden.

- Jeg er blevet meget ældre i hjernen, mens jeg har været her. Jeg har lært at tackle ting anderledes, og jeg har lært at se folk i øjnene, siger hun og ser op med et direkte blik.

Åbenhed øger kvaliteten

Vejleffjord Neurocenter har som den først neurohabiliteringsinstitution i Danmark opnået det internationale kvalitetsstempel CARF. Dermed er institutionens behandling og dokumentationen af den blevet vurderet som af højeste internationale standard.

På Vejleffjord Neurocenter har man arbejdet målrettet med dokumentation i årevis. Som privat organisation har stedet altid haft brug for at kunne vise de offentlige myndigheder, hvordan arbejdet virker, så kommunerne henviser tilstrækkeligt med patienter.

Vejleffjord var den første institution i Danmark til at søge og derefter få kvalitetsstempelen fra CARF. CARF er en internationalt anerkendt organisation, som vurderer institutioner, der behandler mennesker med hjerneskader. For at opnå akkreditering skal institutionerne leve op til en lang række kvalitetskrav inden for patientrettigheder, værdier og normer, sikkerhed, personaleudvikling mm.

Hvert tredje år bliver kvalitetsstempelen revurderet, og her kræver CARFs repræsentanter adgang til alt skriftligt materiale og til at interviewe både medarbejdere, brugere og pårørende.

- De går ned i alle detaljer omkring behandling, ledelse, værdier, økonomi og efteruddannelse, fortæller lederen af Fjordbo på Vejleffjord, Brian Vilsgaard, der er uddannet socialpædagog.

- De ser kort sagt på, om vi faktisk gør det, vi siger, vi gør. De kan finde på at kræve dokumentation for, at vi holder MUS-samtaler. Om personalet får efteruddannelse. Hvilke rettigheder patienterne har, og hvordan vi orienterer dem om det. Om vi har advarselstrekanter i busserne. Kort sagt alt.

Ud på hjemmesiden

På Vejleffjord er hele organisationen indrettet efter, at alt skal være gennemsigtigt og dokumenteret. På det omfattende intranet ligger der retningslinjer, mål og procedurevejledninger for det meste arbejde. Der ligger også skriftlige referater af alle personalemøder, og på hjemmesiden ligger resultaterne af tilfredshedsundersøgelser fra både brugere og henvisere.

- Vi har rigtig meget, der er skrevet ned, og det er naturligvis tidskrævende, men vi bruger det jo hele tiden. For eksempel når vi får nye medarbejdere, der har brug for den viden, fortæller Brian Vilsgaard.

Også i de konkrete rehabiliteringsprojekter, som Fjordbo laver, er dokumentation en del af hverdagen og i høj grad integreret i de pædagogiske arbejder, fortæller socialpædagog Bente Dalsgaard.

- Vi bruger en række forskellige dokumentationsmetoder, og vi bruger det på mange niveauer: Både udadtil overfor kommende brugere og overfor kommunerne, men i høj grad også internt i personalegruppen og i forholdet til eleverne.

To slags dokumentation

Dokumentationen kan groft sagt deles i to: For det første den overordnede som mest er til brug for personalet og til at dokumentere arbejdet udadtil, og for det andet den konkrete dokumentation, der fortrinsvis er et redskab i den enkelte elevs forløb.

Den overordnede dokumentation er den tilfredshedsundersøgelse, som alle elever skal udfylde i slutningen af deres normalt ni måneder lange ophold på Fjordbo. Heri bliver de spurgt om deres mening om de fleste elementer i forløbet, og resultaterne bliver løbende samlet op og lagt ud Vejleffjords hjemmeside. Stedet udarbejder også en tilfredshedsundersøgelse blandt kommunerne.

Den mere elevfokuserede dokumentation begynder med en forundersøgelse. Det er en tværfaglig undersøgelse af den kommende elev, fortæller Fjordbos psykolog Martin Bredstrup.

- Det er en dag, hvor vi foretager en pædagogisk, en neuropsykologisk og en fysisk vurdering af eleven, forklarer han.

Et par måneder henne i forløbet udarbejder personalegruppen i samarbejde med eleven så en decideret behandlingsplan for resten af forløbet.

Her arbejder de med at få formuleret de mål, som eleven selv er motiveret for at opnå. Til det formål bruger de metoden GAS, Goal Attainment Scaling, der gør selv meget bløde værdier målbare.

Elevers egne mål

Med GAS kan man måle på de mål, som eleven selv har sat sig. Det kan for eksempel være Anne, der gerne vil lære, hvordan man får venner. Det mål er beskrevet i hendes behandlingsplan, og en af de ting, pædagogerne bed mærke i, var, at Anne altid gik rundt med en stor bamse. Hvis Anne skulle have alderssvarende venner, var den bamse sandsynligvis en hindring for hende.

- Det går vi så ind og diskuterer med hende og når sammen med hende frem til, at hun over de næste to uger skal forsøge at lade bamsen blive på værelset. Men hun er ikke indstillet på at give helt slip, så derfor sætter vi os det mål, at hun skal forsøge at nøjes med en lille bamse, som hun kan have i lommen, fortæller Martin Bredstrup.

Efter to uger holder de så et møde med Anne om bamsen, og her kan de så ud fra deres egne målsætninger måle, hvorvidt hun har nået sit mål på en tilfredshedsskala fra et til fem.

- Vi laver kun GAS-målinger på forhold, hvor vi forventer, de får en sejr, for det er dét, det handler om. Det er deres mål og dem selv, der skal nå dem. Derfor går vi kun ind der, hvor de selv er motiverede for det, fortæller Bente Dalsgaard.

HVAD ER CARF?

CARF står for Commission on Accreditation for Rehabilitation Facilities. CARF er en non-profit organisation, der hvert tredje år vurderer og kvalitetssætter institutioner, der behandler mennesker med hjerneskader, for eksempel hospitaler og genoptræningscentre.

HVAD ER GAS?

GAS, Goal Attainment Scaling, blev udviklet i psykiatrien i USA i 70'erne og er siden blevet tilpasset til dansk og implementeret på Høskov Kollegiet. Det kan bruges af alle faggrupper, specielt i de bløde fag. GAS målinger giver elever større ansvar og indsigt og øger samarbejdet mellem eleven og personalet.

VEJLEFFJORD NEUROCENTER

Vejleffjord Neurocenter genoptræner børn, unge og voksne med erhvervet senhjerneskade og tilbyder kortere og længerevarende ophold. Desuden leverer Vejleffjord specialrådgivning og udredning til Socialministeriet i særligt komplicerede tilfælde.
www.vejleffjord.dk/neurocenter

”

Nikolaj finder tandkruget frem. Nikolaj tager tandpasta på børsten og børster tænder. Personalet børster efter, når Nikolaj har børstet lidt. Nikolaj skyller tandbørsten og stiller tandkruget i skabet igen. Nikolaj går tilbage til dagstavlen. Personalet: Nikolaj, hvad skal du nu?" Nikolaj: "Morgenmad.

Procesbeskrivelse for "børste tænder".

NIKOLAJ, HVAD SKAL DU NU ?

Han er hjerneskadet og udviklingshæmmet. Nikolajs hverdag består af faste ufravigelige gøremål og strukturer, og alt er nedskrevet i procesbeskrivelser.

Af Lone Marie Pedersen

For Nikolaj er alle mandage ens. Alle tirsdage er ens. Alle onsdage er ens. Alle torsdage er ens. Alle fredage er ens. Alle lørdage er ens. Alle søndage er ens.

Alle formiddage begynder altid med, at Nikolaj vågner. Er det ikke sket inden kl. 10, vækker personalet ham.

Herefter laver han sammen med en medarbejder en tavle over de ting, han skal gøre, inden han går ud af døren og over på værkstedet. Nikolaj er altid sammen med én, nogle gange to medarbejdere.

Dagstavlen hænger i lejligheden og viser både med billede og tekst, hvad der skal ske: Bad. Børste tænder. Morgenmad. Pause. Pakke taske. Arbejde.

Når Nikolaj har været i bad, bliver brikken fjernet fra tavlen, og han kan se, at næste aktivitet er: Børste tænder. Og når det er overstået, bliver også den brik fjernet. Når alle brikker er fjernet, er han færdig i lejligheden og kan gå over til værkstedet, der ligger 200 meter væk fra hans bolig.

Sådan er det hver formiddag hele året rundt. Tavlen er omdrejningspunktet for Nikolajs aktiviteter, og han kan hele tiden gå tilbage og se, hvad han nu skal lave.

Alle de aktiviteter, der står på dagstavlen, er procesbeskrevet ned til mindste detalje,

så personalet så vidt muligt gør tingene på samme måde.

Procesbeskrivelsen for bad lyder:

“Personalet tænder bruseren og finder en passende temperatur. Nikolaj tager tøj af og lægger det i vasketøjskurven og går i bad. Nikolaj står et par minutter under vandet. Nikolaj opfordres til at slukke bruseren, og personalet vasker hans hår. Personalet vejleder Nikolaj i at vaske kroppen. Nikolaj slukker for bruseren og tørrer sig med håndklæde og hjælpes færdig, så han bliver helt tør. Nikolaj finder tøj frem, og han tager det selv på. (hjælp eventuelt med strømper og blusekrave) Personalet redder Nikolajs hår. Nikolaj går tilbage til tavlen.

Personalet spørger: ”Nikolaj, hvad skal du nu?” Nikolaj svarer: ”Børste tænder.”

Procesbeskrivelsen for børste tænder lyder:

“Nikolaj finder tandkruset frem. Nikolaj tager tandpasta på børsten og børster tænder. Personalet børster efter, når Nikolaj har børstet lidt. Nikolaj skylder tandbørsten og stiller tandkruset i skabet igen.

Nikolaj går tilbage til dagstavlen.

Personalet: ”Nikolaj, hvad skal du nu?”

Nikolaj: ”Morgenmad”.

Procesbeskrivelsen for morgenmad lyder:

“Nikolaj går ud i køkkenet. Alt efter Nikolajs sindstilstand dækker han selv bord med hjælp, ellers dækker personalet bord. Nikolaj vælger imellem de morgenprodukter, han har i lejligheden. Nikolajs plads er med ryggen til stuen. Personalet sidder overfor. Når Nikolaj er færdig med at spise, siger personalet:

”Nikolaj, du må stille din tallerken og glas over til vasken.”

Nikolaj går tilbage til tavlen:

Personalet spørger: ”Nikolaj, hvad skal du nu?”

Nikolaj: ”Pause”.

Procesbeskrivelse for pause lyder:

“Nikolaj holder pause med musik eller med TV. Personalet rydder op fra morgenmad imens.

Nikolaj går tilbage til tavlen:

Personalet: ”Nikolaj, hvad skal du nu?”

Nikolaj: ”Pakke taske”.

Procesbeskrivelse for pakke taske lyder:

“Nikolaj finder tasken frem og finder sammen med personalet tøj frem, som Nikolaj lægger i tasken.”

Herefter går Nikolaj og personalet ud af døren og over på værkstedet, hvor Nikolaj er om eftermiddagen.

Når de ankommer til værkstedet, går Nikolaj straks hen til dagstavlen for at se, hvad han skal. Også her spørger personalet: ”Nikolaj, hvad skal du nu?” Og Nikolaj svarer.”

Ugens syv dage

Hver eftermiddag er forskellig, men alle mandage er ens, alle tirsdage, alle onsdage...

Når eftermiddagen er slut, går Nikolaj tilbage til boligen og til en ny dagstavle for resten af dagen.

Strukturen er lavet for Nikolajs skyld, så personalet må acceptere at gøre de samme

ting dag ud og dag ind. Spontanitet og frie valg er kun med til at gøre Nikolaj utryg, så hvis der skal ændres noget i hans hverdag, skal det først besluttes i projektgruppen.

STØTTE OG FASTHOLDE, støtte og fastholde, støtte...

Magasinet fulgte med en onsdag formiddag, hvor Nikolaj får hjælp af socialpædagog Søren til at komme gennem formiddagens program.

Af Lone Marie Pedersen

Klokken er 10:00. Det er onsdag. Nikolaj spiser morgenmad i sin lejlighed, og Søren er socialpædagogen, der sidder overfor. Nikolaj spiser havregryn.

Når havregrynene er hældt op, bliver pakkens fjernet, ellers vil han fokusere på den og blive opslugt i sin egen tankeverden. Dermed mister han fodfæstet. Derfor skal Søren hele tiden støtte Nikolaj og skabe struktur i hans tanker, så han koncentrerer sig om at spise morgenmad. Søren skal fastholde Nikolaj uden at stille krav, for det reagerer Nikolaj negativt på. Støtte og fastholde. Støtte og fastholde. Hele tiden.

På bordet står kun de ting, Nikolaj skal bruge. Væggene er bare, og hans plads er med ryggen mod stuen, så der kun er få ting til at distrahere ham.

Nikolaj vil kun bruge den ene hånd. Søren siger derfor:

”Nikolaj – brug den anden hånd. Drej tallerkenen og brug skeen til at tage grynene ned fra kanten.”

Der er ro. Ingen siger noget i nogen tid. Nikolaj bliver tilsyneladende afledt af et eller andet, for han kigger rundt og holder op med at spise.

Søren: ”Nikolaj. Nu er du ved at spise morgenmad.”

Nikolaj: ”Bom” (sønderjysk ord for slik).

Søren: ”Ja, du skal have bom på lørdag. Men nu spiser du morgenmad.”

Nikolajs mentale ressourcer er ikke til at lave mere end en ting ad gangen, og kunsten for Søren er derfor at få ham til at fokusere på den ene ting, han er i gang med.

Nogle dage er Nikolaj i dårligt humør, og det er derfor sværere at få ham tilbage på sporet, når han bliver afledt. Medarbejderne kan forsøge at fange hans opmærksomhed ved at sige den samme ting flere gange med pauser imellem. For eksempel:

”Nikolaj, læg skeen – Nikolaj, læg skeen – Nikolaj, læg skeen”. Han hører så det sidste ord og reagerer på det.

Søren skal bruge sin intuition og afkode Nikolajs sindstilstand, for selv om der er et fastlagt skema for dagens aktiviteter, skal aktiviteten reguleres ind efter, hvordan Nikolaj har det aktuelt.

Dagstavlen

Søren: ”Nikolaj, hvad er du færdig med nu?” Nikolaj: ”Jeg er færdig med at spise morgenmad.”

De går hen til dagstavlen i Nikolajs lejlighed. Søren peger på tegningen med pause: ”Nikolaj, hvad skal du nu?”

Nikolaj: ”Jeg skal holde pause.”

Pause:

Pausen varer fra 5 til 15 minutter. Nogle gange kan Nikolaj ikke holde ud at holde pause med sig selv, så er pausen kort. Andre gange har han så meget ro, at han kan bruge pausen til at have et privatliv. Han er alene på værelset, mens personalet ordner ting med døren stående på klem mellem værel-

set og køkkenet. Døren signalerer til Nikolaj, at personalet er i nærheden, hvis han får brug for det.

Hvis Nikolaj er helt i ro, går personalet helt ud af lejligheden for at give ham mere privatliv og for at vænne ham til at være alene med sig selv. Formålet er også at gøre ham mindst muligt afhængig af personalet.

Det gælder om at lytte efter.

I pausen spiller Nikolaj ofte musik. Gerne Kim Larsens ”Kvinde min”. Spiller eller synger han kun de første to linier igen og igen og måske opfordrer personalet til at synge med, så er det et signal om, at han ikke trives, og han skal have hjælp til at få brudt de tanker, han har opbygget. Uroen kan skyldes, at han er bange, eller at noget har forstyrret ham på en dag, hvor han er ekstra følsom. Det kan være en flue, der sætter sig på ham.

Personalet hjælper ham så tilbage ved for eksempel at korte pausen ned, så der kommer et skift.

Men spiller han hele nummeret og eventuelt selv synger med, så har han det godt og er i ro med sig selv. Og så er pausen lang.

Pakke taske:

Efter pausen skal Nikolaj pakke taske. Han finder lange bukser frem.

Søren: ”Nikolaj. Det er for varmt til at have lange bukser på.”

Søren og Nikolaj finder i fællesskab et par shorts og pakker ned i tasken.

Søren: ”Nikolaj, så skal du hente din madpakke.”

Nikolaj henter madpakken i køleskabet.

EN HVERDAG MED MINDRE VOLD

Af Lone Marie Pedersen, Imp@sl.dk

Nikolaj er 22 år. Han er udviklingshæmmet og har en hjerneskade. Derudover har han adfærdsforstyrrelser, som blandt andet betyder, at han ikke kan klare alt for mange indtryk. Han skal så vidt muligt kunne genkende hver eneste ting, som han møder i løbet af en dag, ellers bliver han urolig og utryk, og så er der stor fare for, at han enten slår sig selv eller andre.

Han er en voksen mand, så slagene er voldsomme og falder så hurtigt, at omgivelserne sjældent når at reagere, før det er for sent.

Men efter mange år, møder og supervision er personalet nået frem til at lave en hverdag for ham, som giver ham ro, og som omgivelserne kan holde ud.

Lærkelys egne opgørelser viser nemlig et fald i antallet af magtanvendelser overfor Nikolaj:

2004: 87

2005: 127

2006: 14

Det samme er sket i antallet af indberetninger af fysiske og psykiske arbejdsskader som følge af Nikolajs vold mod medarbejdere:

2004: 27

2005: 28

2006: 9

Nikolaj har siden 2000 boet og arbejdet på bostedet Lærkely i Tønder Kommune. Lærkely er et lille landbrug, hvor man dyrker lidt jord og har nogle dyr, og hvor der er en halv kilometer til nærmeste landsby.

Nikolaj er altid omgivet af mindst én medarbejder. Hans bolig kan lukkes af fra de andre boliger. Opholder han sig i løbet af dagen alene i sin bolig, sidder der altid en medarbejder uden for døren.

Nikolaj skal have sko på og sætter sig altid ned på gulvet for at tage dem på.

Imens står Søren helt stille og altid på samme plads for at vise: Vi er færdige i lejligheden og skal gå.

Nikolaj tager skoene spejlvendt på. Det gør han tit, da han ser tingene anderledes.

Søren peger ned og siger: "Nikolaj. Er det den rigtige fod?"

Nogle gange er det ikke nok at pege. Så skal personalet røre let ved foden og sige: "Nikolaj. Det er den fod, du skal have skoen på." Det sker, når Nikolajs overskud ikke er så stort.

Omdrejningspunktet er hans stemningsleje, som afgør, hvor hurtigt personalet skal sætte ind med at gøre strukturen tydelig. Hvis han har en god dag og nyder at være sig selv med sin musik, skal personalet være fleksibel med

strukturen, for det er i de rolige perioder, han får opbygget et overskud og bearbejdet nogle af de ting, han har indvendig.

Et andet signal er hans motorik. Knækker han for eksempel over på anklen, har han måske ikke overskud til at gå ordentligt. Det er helhedsindtrykket af hans motorik og sprog, som giver en masse informationer om, hvordan han har det.

Arbejde:

Tilbage til dagstavlen.

Søren: "Nikolaj. Hvad skal vi nu?"

Nikolaj: "Arbejde."

De går ud af døren og skal gå 200 meter, hvor de undervejs krydser en vej. Nikolaj arbejder i et nedlagt forsamlingshus. Mens de går, holder Nikolaj fast i Søren's arm, fordi det giver ham tryghed. Desuden kan Søren instinktivt nå at reagere, hvis Nikolaj er på vej væk. Når de

går sammen har Søren altid sin højre arm fri, så han lettere kan beskytte sig, hvis Nikolaj bliver voldelig. Søren vender aldrig ryggen til Nikolaj.

Søren bærer en rygsæk med sine egne personlige ejendele. For eksempel ur og mobil, som skal være lukket. Nikolaj bliver distraheret af ting med kanter på, derfor har Søren også skiftet brillerne ud med kontaktlinser. Personalet forsøger så vidt muligt at klæde sig på, så mindst muligt kan forstyrre Nikolaj. For eksempel undgår de helst T-shirt med tekst på.

I lommen har Søren en opkaldsmobil, så han med et enkelt tryk kan hidkalde kollegaer.

Søren: "Nikolaj, vi skal over vejen."

De standser.

Søren: "Nikolaj, nu kigger du til højre. Kommer der biler?"

Nikolaj: "Nej."

Søren: "Nu kigger du til venstre. Kommer der biler?"

Nikolaj: "Nej."

Søren: "Hvad må vi så?"

Nikolaj: "Gå over."

Ritualet bliver gentaget hver gang, vejen skal krydses i et forsøg på at lære Nikolaj, at han ikke bare skal gå over en vej uden at se sig for. Desuden prøver man at opbygge en kropslig hukommelse om, at kroppen skal standse.

Uden for dagsordenen

Nu sker der noget, som ikke står på dagstavlen. Nikolaj udsender brummelyde og knækker over på anklerne. Signaler om, at "filmen er ved at knække" for ham. Nikolaj har ikke som os andre et filter, der sorterer sanseindtrykkene. Alt ryger ind, og han har ikke overskud til at kapere det hele.

Nikolaj begynder at spørge til gamle medarbejdere, som ikke længere er ansat: Han nævner en efter en og spørger, om de har styr på det.

Søren: "Ja, de har styr på det."

Nikolajs stemme er skinger og meget lys.

Søren har aflæst signalerne og ved, at han straks skal gribe ind for at bryde Nikolajs tanker for blandt andet at undgå, at Nikolaj slår eller sparkes. Derfor spørger han:

"Nikolaj sker der for meget nu?"

Nikolaj: "Ja. Ked af det."

Nikolaj kaster sig ind til Søren.

Søren: "Nikolaj, jeg passer på dig. Jeg har styr på det. Jeg er lige her."

Med fingerspidserne giver Søren ham lette markeringer på skuldrene for at understøtte "jeg har styr på det" og "jeg er lige her". Og for at bortlede hans opmærksomhed fra "ked af det".

Når Søren ikke klapper beroligende med hele hånden, men bruger minimal fingerspidsberøring, er det for at Nikolaj skal have mindst mulig ekstra sanseindtryk at forholde sig til.

Da Søren kan mærke, at Nikolajs kropsspændinger er forsvundet, fortsætter de turen.

Saft

De er kommet frem til værkstedet, som ligger i et nedlagt forsamlingshus. Og en ny dagstavle viser, hvad der så skal ske.

De kigger på den, og Søren spørger:

"Nikolaj. Hvad skal vi nu?"

Nikolaj svarer: "Saft."

Søren spørger. Nikolaj svarer. Spørge – svare – spørge – svare. Det samme mønster ved hver eneste aktivitet.

Inden saften skal Nikolaj vaske hænder. Han sætter kun fingerspidserne ind under vandstrålen.

Søren: "Nikolaj. Det der er ikke at vaske hænder."

Søren holder Nikolaj let om hånden og guider ham igennem. Søren "vasker" sine hænder uden for vandstrålen, og Nikolaj kopierer det under vandstrålen.

Målet med at guide er, at Nikolaj skal opfatte det som en støtte og ikke som et krav.

Gåtur

Tilbage til dagstavlen.

Søren: "Nikolaj. Hvad skal vi nu?"

Nikolaj: "Gå tur."

De skal igen over vejen. Igen standse. Igen kigge til højre. Spørge. Svare. Kigge til venstre. Spørge. Svare. Spørge. Svare.

Nikolaj kan ikke som os andre fastholde tingene, når vi først har lært dem. For ham er det en daglig træning at fastholde det, og han er afhængig af, at Søren sætter ord på tingene. Jo mere Søren kan strukturere tingene, jo mere ro og overskud får Nikolaj til at gøre andre ting.

Turen går til Pilesøen. Det er en fast tur. En fast længde.

Nikolaj går ved Sørens venstre side. De skifter undervejs side. For eksempel når de passerer andre beboere, går Søren tættest på dem og bruger dermed sin krop som en slags rumadskillelse over for de indtryk, Nikolaj møder. Søren skal hele tiden kigge 10 meter frem og se, hvilke "farer" der kan komme.

Gåturen betyder motion og frisk luft. Også her – som i alle andre situationer – er Søren opmærksom på Nikolajs stemningsleje og på hvilke emner, han har oppe. Hvis humøret er dårligt, sætter Søren gåtempoet op, så han "tvinger" Nikolaj til at flytte opmærksomheden fra humøret over til kroppen. Nikolaj skal nu koncentrere sig om at gå hurtigt.

Når han igen er rolig, sætter Søren tempoet ned. Måske synger Nikolaj en sang, eller de synger i fællesskab.

Når Søren regulerer tempoet, så signalerer han, at det er ham, der bestemmer, og Nikolaj behøver ikke blive urolig, for Søren har styr på det.

Knækbrød

Tilbage til dagstavlen.

"Nikolaj, hvad er vi færdig med?"

"Gåtur."

"Hvad skal vi nu?"

"Knækbrød."

"Værsgo" her er dit smørebræt, her er din kniv. Søren giver ham en kniv med smør."

"Nikolaj smører lidt og siger – Færdig."

"Nej, du er ikke færdig."

Søren fastholder hans koncentration, og Nikolaj smører færdig.

Kaniner

Dagstavlen siger, at nu skal Nikolaj fodre kaninerne Winnie og Blackie. Søren guider hele tiden. Tage den ene skål. Fylde den med foder. Tage den anden skål. Fylde den med foder. Åbne buret. Lukke buret. Så er det vandskålene. Åbne – lukke. Åbne – lukke. En ad gangen.

Søren holder hele tiden øje med Nikolajs hænder, for lige pludselig kan han finde på at tage en kanin og smide den op i luften. Søren skal være på forkant med alle Nikolajs bevægelser: Hvor er hans blik, hvor er øjnene henne, hvordan er hans hånd vendt. Hvordan er åndedrættet.

Der er gået to timer, siden Nikolaj begyndte at spise morgenmad.

Resten af dagen fortsætter på samme måde. Det gør alle dage. Hele året rundt. Først kigge på dagstavlen for at se, hvad Nikolaj skal i gang med. Så udføre aktiviteten. Tilbage til dagstavlen. Igen og igen.

Narkomanen blev afhængig af livet

Da Jesper Berthou begyndte at sprøjte kokainen ind i årene, var den ultimative nedtur uundgåelig. Efter tre svære forsøg på at blive stoffri lykkedes det ham endelig at komme ud på den anden side, men behandlingen virkede først, da han lærte at acceptere, at han havde brug for den. I dag er han klar over, det ikke var stofferne, der var problemet – men ham selv.

Af Johan Rasmussen

Klapsalverne brager i det fyldte lokale, flere siger tillykke, og en enkelt pifter. Den 33-årige narkoman Jesper Berthou har ikke været forvænt med bifald og anerkendelse i sit liv, men i dag skylder begge dele ind over ham. Da han får en solid krammer og overrakt en nøglering for sin 1-årsdag som stoffri, smiler Jesper Berthou behersket og ligner en, der forsøger at holde ansigtet i de rette folder, mens 1000 følelser forsøger at gøre det modsatte.

”På grund af min behandling har jeg i dag været uden stoffer i et år”, indleder han sin tale ved den sædvanlige runde denne aften hos Anonyme Narkomaner.

Jesper sidder i en gul sommerskjorte, hans hår er millimeter kort, og hans dufter en anelse af parfume. Hans tale er kort og hans stemme fattet – budskabet er, at han har lært at erkende, at han er syg, han er narkoman og alkoholiker, men han er afklaret og glad. Og for første gang i sit liv jagter han ikke en uopnåelig tilfredsstillelse, han forsøger bare at være tilfreds med livet og sig selv.

Kokain i nødsporet

Nogle få år tidligere kører Jesper Berthou i bil op ad motorvejen. Han har lige sat en narkoman af, og det er en lettelse, for han gider ikke dele sin coke med andre. Jesper har på under et år udviklet sig fra en cokesniffende alkoholiker med hang til masser af fester og drukture til en egoistisk stiknarkoman – med hang til elefantøl. Jesper har ikke sovet i seks døgn. Hans krop når ikke at slappe af, før næste skud kokain giver ny energi til blodbanerne, og han lever på en rus af coke, stress og bajere, og hans hjerne skriger på en omgang mere – lige her og nu på motorvejen. Jesper trækker ind i nød-

sporet, men de trætte øjne kan ikke følge med hjernen, og han banker op i en parkeret bil.

Jesper bander over den bil, som står ulovligt parkeret, og han ringer til politiet – så han kan få dækket skaderne af modpartens forsikringsselskab.

En taxachauffør, der kommer forbi for at hjælpe, gør opmærksom på, at Jesper stinker langt væk af sprut. Nu begynder faresignalerne at trænge igennem den aggressive hjernebark, og da Jesper forgæves forsøger at få den tilkaldte politibil til at vende om, tager han i stedet sit fix – så bliver han i det mindste ikke taget med stoffer på sig. Han bliver kørt på hospitalet, men af en eller anden grund bliver der ikke taget blodprøve, og han slipper for at blive sigtet for spritkørsel. Og biluheldet, der kunne have været et wake up call, blev i stedet endnu et forfærdeligt minde i Jespers Berthous nu stoffrie hjerne.

Hvis vægge kunne tale

Jesper Berthou fortæller historien i sit røde kolonihavehus i Hørsholm i nord for København. I dag er det et år siden, han indledte et helt nyt liv uden hverken alkohol, hash eller stoffer. Narkoman er han fortsat, men stofferne er fortid.

Det blev de efter hårdt arbejde, tre behandlingsforsøg og med hjælp fra professionelle på Nordsjællands Misbrugscenter, hvor han har været i dagbehandling.

I vindueskarmen står søsterens børn grinende i små rammer, og på bordet er der store kaffekopper med sort kaffe. Over det store rum i huset er der lagt nye hvide loftsplader, mens lofterne i det lille rum over sofaen venter på, det bliver deres tur. Jesper Berthou er i bogstaveligste forstand ved at bygge et nyt liv op, og han kommer

netop fra sin nye lejlighed, hvor han er ved at lave køkken.

Kolonihavehuset har været en hule eller en ramme om hans liv de sidste syv-otte år, og trævæggene har været vidne til en tragisk misbrugshistorie med en lykkelig slutning.

Fra en ung mand, der drak heftigt igenem, røg masser af hash og sniffede kokain – dog ikke mere end han med nød og næppe kunne passe et job i tre-fire år – til en mand, der gav los, da han endelig blev fyret fra sit arbejde i byggemarkedet. Først kom coken op gennem næsen, og så en dag gik Jesper Berthou over den grænse, alle mennesker sværger på, de ikke overskrider – sprøjten – det ultimative tegn på misbrug og en uundgåelig nedtur. Fra den mest mørke bund til en langsom tilbagevenden til livet og i dag stoffri i et år. En historie med en skærende kontrast til stemningen i kolonihaven, hvor tiden står lige så stille som æbletræerne og flagstangen.

Aldrig tilfreds

- Jeg er aldrig blevet helt tilfredsstillet, og jeg har altid bare ville have noget mere, forklarer Jesper Berthou om springet til at sprøjte sig i armen.

Da Jesper Berthou en sommermorgen, efter en heftig gang druk i kolonihavehuset med sin daværende kæreste, tog til Istedgade i København for at købe kokain, mødte han to piger, og trio'en besluttede, at de sammen skulle indtage Jesper Berthous indkøb. Pigerne var en tand mere erfarne end Jesper, og da han kunne se, at de fik det synligt godt af at sprøjte kokainen ind i årene, virkede det som det eneste rigtige at gøre for den feststemte mand.

”

Jeg skulle have en øjenåbner, før jeg kunne acceptere, at jeg var syg. Det hjælper ikke, at andre kommer og siger, du skal have behandling, det skal komme fra dig selv. Det har været en meget lang vej, men jeg har selv gået den.

Jesper Berthou, stoffri narkoman.

- Det virkede kraftigere og hurtigere på den måde, og det var virkelig godt i en halv time. Oplevelsen sad i baghovedet i en uge, og jeg vidste godt, at jeg ville prøve det igen. Jeg løj for mig selv og sagde, at det var anderledes for mig, siger Jesper Berthou.

I dag regner Jesper kokain for det mest vanedannede stof, og han er overbevist om, at kokain er det hårdeste stof, fordi det gør dig psykisk afhængig. Heroin har han prøvet nogle gange, men han faldt aldrig for det.

- Det var et helvede, og jeg regnede mig selv for at være psykotisk eller sindssyg på det tidspunkt. Mine venner har beskrevet, hvordan jeg hoppede rundt i sengen som en vild. Jeg var totalt stresset over, hvordan jeg skaffede penge til coke, og jeg fik det psykisk meget dårligt, når jeg ikke tog noget, siger Jesper Berthou, der forklarer, at man aldrig helt får den samme rus, når man er blevet afhængig, som når man prøver første gang, og virkningen tager hurtigere af.

Jesper Berthou kan mærke, hvordan afhængigheden stiger fra dag til dag. I løbet af kort tid skyder han kokain i årene 10 til 20 gange om dagen, og forbruget løber op i 5.000 kroner om dagen. Den desperate narkoman er på evig jagt efter penge. Han sælger dårlig amfetamin til overpris, han stjæler, han laver overfald ved pengeautomater, og den eneste pause han får er, når han har sparet nok lægeordineret nervemedicin op til, at han kan lave en sovecocktail af alkohol, hash og piller – det sker på toppen af hans misbrug kun en gang om ugen.

Hans venner er i denne periode næsten forsvundet, til gengæld har han fået nye bekendte på Vesterbro, som han tager stoffer med. Jesper Berthous kæreste holder ham stadig ud. Han er tynd og ligner et spørgsmål, og hans tanker handler kun om penge og kokain. Kæresten har selv været fest-sniffer, men sprøjten er hun ikke i nærheden af.

Senere har hun fortalt, at hun til sidst ikke turde gå fra ham, fordi hun frygtede, at han dermed ville styrte ned i den afgrund, hvis kant han balancerede på.

Heroin eller behandling

Der går under to år, fra Jesper Berthou fixer for første gang, til han en dag vågner op fra en af sine få nætter med søvn i kolonihavehuset. Der ligger sprøjter og flasker over det hele, Jesper Berthou er smurt ind i sved og blod fra sine stiksår. Han er nået et absolut nulpunkt i et liv, der mest af alt minder om et helvede. Hans hjerne er et endnu større kaos end rodet i kolonihavehuset, hvor den ubrugte vådrumsgips har stået på badeværelset i flere år som et levn fra en tid med fremtidsdrømme.

Jesper Berthou sidder uroligt på stolen, hans hænder forsøger at finde hvile på armene og benene, og hans øjne bliver blanke, da han tænker tilbage på denne morgen.

- Jeg får det helt dårligt over at tænke på det, siger han, mens han øjne kigger rundt i rummet.

Morgenen er dog alligevel et positivt vendepunkt i narkomanens liv. Han ser kun to muligheder. Enten kører han direkte ind på Vesterbro og køber heroin nok til en overdosis, eller også søger han professionel hjælp.

Han har ikke nok penge til at udføre plan nummer et, og samtidig er der også en del af hans hjerne, der ved, at hans forældre ikke skal opleve hans død. Jesper Berthou får ringet til en ven, der sørger for at få narkomanen indlagt på den psykiatriske skadestue. Det bliver begyndelsen på en over to år lang kamp, der i dag har gjort ham stoffri.

Stoffri alkoholiker

Jesper Berthou er i første omgang godt klar over, at han skal stoppe med at tage kokain. Han forstår, at stoffet er begyndt at ødelæg-

ge ham. Alligevel går der kun nogle få dage efter hans indlæggelse, til han tager kokain, mens han befinder sig på Nordsjællands Misbrugscenter, hvor han er mødt op for at komme i behandling. Og så bliver han smidt ud.

Narkomanen vil gerne være stoffri, men det kræver lidt kokain at holde op med at tage meget kokain. Sådan er Jesper Berthous tankegang i begyndelsen af processen for at slippe stofferne. I de næste to år indleder han tre seriøse forsøg på at gå i behandling – fra det første spæde forsøg til det sidste vellykkede. Vejen er trivial og brolagt med begivenheder, der hele tiden truer med at sende ham ned på bunden igen. Tyveri af medicin på skadestuen og en tur i detentionen, forsøg på at fixe kokain med piercingværktøj tidligt om morgenen, da han bare ikke kan vente, til apoteket åbner. Han stikker af fra kanotur med Kongens Ø (en afvænningsinstitution som Misbrugscentret samarbejder med), stjæler øl fra de nærmeste skure og vender tilbage til det gamle liv. Det er brudstykker af Jesper Berthous historie om afvænningen, som han fortæller den.

- Min første behandling gik galt, fordi min holdning var, at ingen skulle blande sig i, at

jeg drak alkohol og røg hash. Alle andre mennesker drikker jo også alkohol uden problemer, og hashen mente jeg heller ikke var noget problem, den virkede jo anderledes end kokain, fortæller Jesper Berthou.

Men alkoholen har samme effekt i Jesper Berthou hjerne som i mange andres. Den forskubber hans opfattelse af virkeligheden, og når han drikker, tror han også, han kan tage kokain.

Jesper Berthou bliver afgiftet men ryger tilbage i misbrug igen og igen.

Under den anden behandling begynder Jesper Berthou at erkende, at alkoholen hænger sammen med stofferne, og han går på antabus – hashen vil han dog ikke helt slippe. Jesper Berthou bor på Kongens Ø et par gange, og han når at indlede dagbehandling på Nordsjællands Misbrugscenter, men de to første behandlinger bærer præg af Jesper Berthous manglende accept af, at han for alvor er syg og først langsomt begynder han at forstå, at han er dybt afhængig af stoffer og alkohol.

Sidste klump hash

Jesper Berthou har et skænderi med kæresten og drikker seks øl, selv om han er på antabus.

- Jeg blev virkelig dårlig, men jeg lå og var ligeglad, og jeg kunne lige så godt være blevet kvalt i mit eget bræk, siger han.

Oplevelsen er endnu et lavpunkt i en ørkesløs vandrings af nedture, men den skal vise sig at være et vendepunkt. Få dage efter ryger Jesper Berthou sin livs sidste klump hash, og så følger en lang række af mareridt om kokain og sprøjter, og han vågner badet i sved. Narkomanen ved, at der

kun er en udvej – han må ikke stritte i mod, men gå i behandling uden indvendinger.

- Jeg overgav mig til behandlingen, jeg boede på Kongens Ø i tre måneder og gik i dagbehandling på Skansegården (en del af Misbrugscentret, red.). Jeg overgav mig til gruppeterapien, jeg gik til afspænding, jeg var med til de sociale aftener, jeg snakkede med andre mennesker, jeg begyndte at slappe af, jeg begyndte at spise, og jeg begyndte til AN-møder, jeg ville have noget ud af det.

Jesper Berthou bliver ikke presset til at erkende sine problemer. Det kommer af sig selv i gruppeterapien, når han snakker med behandlere, og når han får ro i hovedet til at tænke sig om. Jesper Berthou begynder at acceptere, at han er alkoholiker og narkoman, og han begynder langsomt at forstå, at han har haft problemer i mange, mange år. Han kan ikke tackle konflikter med andre mennesker, han kan ikke tage et ansvar, han har måske været lidt overbeskyttet som dreng, og han har måske ikke løsrevet sig helt fra sin mors kontrol. De ting begynder han for første gang i sit liv at forholde sig til.

- Hver dag havde vi en runde om, hvad vi havde lært om os selv, hvilke ubehagelige følelser, vi havde opdaget. Jeg lærte at acceptere, at jeg var magtesløs over for stoffer, men jeg lærte også, at problemet ikke var stoffer, men hvordan jeg håndterede min adfærd og mine problemer. Hvis jeg ikke fik min vilje eller tingene gik skævt, begyndte jeg bare at drikke, nu forholdt jeg mig til det. Jeg blev motiveret til at tage ansvar for mine egne følelser, siger Jesper Berthou.

Han gennemfører 19 ugers dagbehandling og fortsætter i efterbehandling, hvor han snakker med behandlere og andre misbrugere. Og han klarer den svære overgang til det virkelige liv.

Fremtiden

Mødet i Anonyme Narkomaner er slut, og vi sidder og drikker en cola på en café. I baggrunden råber en fuld kvinde af en mand – han sidder tavs på en bænk og kigger på hende.

- Behandlingen har reddet mit liv. Men hvis jeg ikke var kommet helt derud, hvor jeg var, havde jeg nok gået rundt og drukket, røget og taget lidt stoffer i mange år, uden jeg havde gjort noget ved det. Jeg skulle have en øjenåbner, før jeg kunne acceptere, at jeg var syg. Det hjælper ikke, at andre kommer og siger, du skal have behandling, det skal komme fra dig selv. Det har været en meget lang vej, men jeg har selv gået den, siger Jesper Berthou.

Den tidligere stofmisbruger har netop afsluttet dansk på 10. klasses niveau – og dermed er han klar til at begynde på HF. Han har fået et godt forhold til sine forældre, som han næsten ikke så i en årrække, og han har fået nye venner fra sin behandling og fra AN. Jesper Berthou er begyndt at have drømme om fremtiden igen, og målet er at arbejde med andre misbrugere senere i livet.

- Jeg har lært at tage en dag af gangen, jeg er kommet ud på den anden side og jeg har fået en ny kærlighed til livet, siger den tidligere misbruger.

FORSKELLIG TYPER BEHANDLING UNDER SAMME HAT

Nordsjællands Misbrugscenter er en institution under Psykiatrivirksomheden i Region Hovedstaden, og det har tilbud til alkohol- og stofmisbrugere, deres pårørende og til hjemløse. Centrets behandlingsarbejde er organiseret i fagligt specialiserede team. Teamene er ikke bundet af noget ambulatorium, men arbejder der, hvor brugerbehovene findes. Ambulatorierne fungerer som møde- og visitationssteder for videre behandling.

Kilde. www.misbrugscentret.fa.dk

MOTIVERENDE SAMTALER VIRKER

På Nordsjællands Misbrugscenter bruger socialpædagoger og andre behandlere primært motiverende samtaler frem for konfronterende samtaler. De motiverende samtaler er ofte bedre til at skabe forandringer, viser undersøgelser.

Af Johan Rasmussen

I slutningen af 1990'erne begyndte behandlere i Danmark at bruge de såkaldt motiverende samtaler, når de for eksempel behandlede misbrugere. Tidligere blev misbrugere i det danske system ofte mødt med mere konfronterende samtaler, men det har ikke haft den samme gode effekt, med mindre misbrugeren har et tæt forhold til behandleren, fortæller Morten Hesse, psykolog på Center for Rusmiddelforskning.

Ved en motiverende samtale skal behandleren acceptere at snakke med og møde misbrugeren, hvor han er og derefter motivere ham til at ændre adfærd. Behandleren skal ikke presse eller trække en behandling ned

over hovedet på misbrugeren. Klienten skal helst være et sted i sit liv, hvor han er parat til forandring, men den professionelle behandler kan godt hjælpe vedkommende på vej.

- Flere videnskabelige undersøgelser viser, at motiverende samtaler virker. De virker på mennesker med for højt blodtryk, der får lyst til at motionere mere og spise sundt, og de virker på stofmisbrugere, som ønsker at tage færre stoffer, siger Morten Hesse. Han understreger dog, at motiverende samtaler ikke kan stå alene.

Socialpædagog Morten Henriksen på Nordsjællands Misbrugscenter arbejder også med den motiverende samtale i behandlingen af misbrugere. Ofte har han fem samtaler med misbrugeren, inden misbrugeren tilbydes en mere intensiv behandling.

- Samtalerne handler ofte om, at få misbrugeren til at reflektere over sin livsførelse, og at få vippen for og i mod en forandring til at tippe den rigtige vej. Vi spørger og undersøger anerkendende, ikke fordømmende, siger Morten Henriksen.

Et eksempel på metoden kan være at forstærke misbrugers egne udsagn. På skift skriver/taler man om fordele og ulemper ved at tage stoffer eller drikke. Efterfølgende kan man skrive/tale om fordele og ulemper ved at ændre mønstre.

- Man må aldrig tale fordømmende om det, folk gør. Det har der været nok af. Man starter med at tale om fordelene, ulemperne kommer helt af sig selv, siger Morten Henriksen.

Fokus på ressourcerne

Fem motiverende samtaler med en behandler kan for nogle klienter være nok til at ændre et misbrugsmønster. Klienten kan for eksempel være i en krise eller skilsmisse og har brug for at rette op på en begyndende glidebane med misbrug.

Behandlingen består af en række elementer ud over de motiverende samtaler, der arbejdes blandt andet ud fra en kognitiv referenceramme.

Derudover er der fokus på de ressourcer, den enkelte bruger har. Ressourcerne skal i spil, så klienten kan få nye mestringsstrategier til at bearbejde de problemstillinger, der fastholder klienten i et misbrug. Misbrugeren skal lære at forstå deres egne tilbagefaldsmønstre, og hvordan de håndterer dem.

- Vi støtter den enkelte i at varetage sit eget liv. Vi anerkender den enkelte for det han gør og er medvirkende i at udvide selvverdet hos den enkelte. Vi leder ikke efter fejl og mangler, siger Morten Henriksen.

Nordsjællands Misbrugscenter har lavet statistik på 62 misbrugere, der har gennemført behandlingen. Heraf ryger nogle kun hash, mens andre tager hårde stoffer. Resultatet viste, at 34 procent af brugerne har selvmordstanker ved behandlingsstart, mens kun otte procent tænker på at tage deres eget liv et halvt år efter.

Tallene siger ikke noget om, hvorvidt brugerne fortsætter som stoffrie efter behandlingen, og Morten Henriksen mener da også, det ville være et for unuanceret mål med behandlingen.

- Hvis det kun handlede om stoffrihed, kunne vi jo bare stoppe efter afgiftningen, siger Morten Henriksen.

- Det er derimod uhyre vigtigt, at den enkelte får nye mestringsstrategier og indblik i hvilke situationer, der giver størst risiko for tilbagefald.

Trives med IT

En el-kørestol og en computer har været med til at give den stærkt handicappede Nicklas et langt bedre liv end tidligere.

Af Rikke Viemose

Nicklas' værelse ligner mange andre unges: På væggene hænger musikplakater, i et hjørne står et keyboard og i reolen et tv. Og på bordet midt i rummet troner hans bærbare computer. Ved første øjekast kunne det se ud, som om den 16-årige dreng bare er endnu en teknik-nørd eller ung fyr, der foretrækker at tilbringe livet foran computeren. I virkeligheden bliver computeren hverken brugt til at downloade musik, spille "World of Warcraft" eller til at chatte med vennerne. For Nicklas er computeren meget mere end

et legetøj. Den er strengt nødvendig for hans kontakt med omverdenen.

Nicklas er lammet og spastisk i hele kroppen og har været det siden fødslen. Han lider af hjerneskadens cerebral parese og sidder i kørestol. Han kan hverken sidde eller spise selv, og indtil for få år siden kunne han heller ikke give udtryk for, hvad han ville, eller hvordan han havde det. Til hans forældres store sorg var Nicklas en meget frustreret dreng, der ofte var ked af det.

- I mange år havde vi svært ved at tolke, hvad han ville, og han græd ofte af frustration over ikke at kunne gøre sig forståelig,

fortæller Nicklas' mor, Marianne Bøving Andersen.

Det var før, Nicklas lærte at bruge computeren. I dag er han generelt en meget glad dreng, der elsker at lave sjov med sine forældre og venner. Den enorme forandring er sket gennem samarbejdet med personalet på Solbo, fortæller hans mor.

Svært valg

Nicklas kom første gang på Solbo, da han var ni måneder gammel. Da begyndte han i

en daggruppe sammen med tre andre børn.

- I begyndelsen havde vi svært ved at forstå, at vi skulle ind i sådan en verden, fortæller Nicklas' far, Per Bøving Andersen.

- Vi kendte intet til handicappede, og på det tidspunkt vidste vi heller ikke, hvor handicappet Nicklas var. Det gik der meget lang tid, før vi erkendte.

Efterhånden gik det dog op for forældreparret, at Nicklas' handicap var alvorligt, og de indstillede sig på, at han havde brug for særlig pleje. Han fik en aflastningsplads på Solbo og plads i specialbørnehaven og siden i specialskolen. Da han var 12 år, blev han tilbudt en døgnplads på Solbo.

- Det var meget svært at tage det valg: At beslutte sig for, at han skulle flytte hjemmefra som 12-årig, fortæller Marianne Bøving Andersen, mens hendes mand nikker. De tier begge, mens deres tanker søger tilbage.

- Men i dag kan vi se, at det var det rigtige for ham.

Marianne Bøving Andersen fortæller, at Nicklas hele tiden har udviklet sig, mens han har været på Solbo, og at det i høj grad hænger sammen med pædagogernes faglige viden og de tilbud, han har fået her.

- Jeg tror ikke, vi ville have haft overskud til at opsøge de tilbud, hvis han boede hjemme. Og han har også fået venner her, fortæller hun.

Det har både Marianne og Per Bøving Andersen for øvrigt også. Engagementet i

deres drengs liv har ført et netværk blandt både personale og andre forældre med sig, og i dag bevæger de sig hjemmevante rundt på institutionen og spiser med den største selvfølge med på Nicklas' værelse, når aftensmaden er serveret.

Tudefjæs

Det første store spring i den nu 16-årige drengs udvikling skete allerede, da han fik bevilget en el-kørestol og en bærbar computer kort før, han begyndte i skole som syv-årig. Modsat andre kørestole kan el-kørestole styres af brugerne selv via et joystick.

- På det tidspunkt var vi i tvivl om, hvorvidt han faktisk havde rum- og retningsansans, men det viste det sig hurtigt, at han havde, fortæller Nicklas' far Per Bøving Andersen.

Da det blev klart, at Nicklas forstod ideen med joysticket, fandt hans forældre og personalet ud af, at man kunne udnytte Nicklas' evner til at styrke hans brug af både computeren og kørestolen. Det betød, at Nicklas ved hjælp af joysticket fik muligheder for selv at træffe nogle valg og at give udtryk for, hvad han ville.

Gennem årene har både personalet og Nicklas forældre fået rådgivning og forslag til udviklende computerprogrammer fra IKT-Gruppen i Århus, der vejleder i brug af informations- og kommunikationsteknologi til handicappede børn og unge. Selvom den

spinkle dreng i dag har lært selv at sige få ord og også kropsligt gøre opmærksom på flere ting, så er computeren nu hans vigtigste måde at kommunikere med andre på. Han sidder dagligt foran skærmen med et joystick og en rød enter-knap monteret på en plexiglasplade, der sættes som et bord foran ham. Gennem computeren kan han for eksempel fortælle, at han er sulten, at han vil lege eller er træt. Når han er glad – og det er han som regel nu – så behøver han ikke fortælle det gennem computeren. Han griner ofte højt og længe sammen med sin ven Rasmus, der også bor på Solbo. Rasmus kan godt tale og laver af og til sjov med Nicklas' far.

- Rasmus kan for eksempel finde på at kalde mig "tudefjæs". Det synes Nicklas er rigtig sjovt, fortæller Per Bøving Andersen.

Nicklas er også blevet glad for både tv-spil og musik. Han har flere gange været til koncert og på musikfestival med sin far, og derudover har han selv hele to keyboards, som han også nyder at finde melodier på, mens han klimprer lidt tilfældigt på tastaturet.

- Han har det faktisk bedst med at multitaske: At spille på keyboardet, samtidig med, at han hører musik og ser Sigurds Børnetime på tv'et, fortæller hans far.

Og selvom Nicklas opfatter det meste som leg, så er det hele med til at udvikle hans evner til at kommunikere med andre.

ET HJEM MED MANGE KULTURER

Samarbejdet med forældrene fylder meget på Solbo i Silkeborg, fordi det kan have stor betydning for barnets udvikling. Udfordringen er at skabe et hjem for alle og samtidig tage hensyn til alle familiernes behov.

Af Rikke Viemose

Vi kender det alle sammen fra parcelhuskvarteret: Udefra ligner huse- ne måske hinanden, men inde bag hækken findes mange forskellige kulturer. Hos én familie gror græsset vildt og uhæmmet i haven, mens tøj og sko og opvask fylder huset, og familie og venner kommer og går i en lind strøm. Hos en anden familie er både have og hjem sirligt trimmet, og ingen kommer ind uden først at stille skoene på måtten.

Begge familier kan udmærket leve side om side i parcelhuskvarteret, hvor de er adskilt af hækken.

På specialinstitutionen lever mange forskellige familiekulturer også side om side, men her er der ingen hække, der naturligt sætter grænser, og derfor er det en stor udfordring for personalet at få skabt et hjem, der både tager højde for helheden og for den enkelte familie.

Det sker bedst i et tæt samspil med forældrene, mener Else Pinstrup Knold, der er leder af specialinstitutionen Solbo i Silkeborg Kommune.

- Enhver familie har sine egne skikke og normer, og enhver familie kommer her med deres ideer om, hvad et hjem er. På døgninstitutio-

nen kan alt ikke blive sådan, men det skal stadig være et hjem samtidig med, at det er et socialpædagogisk tilbud og en arbejdsplads. Derfor er en af de største opgaver for os at få en god dialog med forældrene om, hvad vi kan tilbyde dem og få afstemt deres forventninger efter det, siger hun.

Et tvungent ægteskab

Der er foretaget flere tilfredshedsundersøgelser på Solbo, der rummer både en specialbørnehave og to døgnafdelinger for stærkt handicappede børn og unge. Senest blev forældrene spurgt anonymt af Århus Amts kvalitetsafdeling i 2004. De blev for eksempel spurgt til deres opfattelse af samarbejdet med institutionen.

"Oplever du, at dine synspunkter bliver hørt og forstået?" og "Har du den indflydelse som forældre, som du gerne vil have på dit barns liv og dagligdag?" lød det blandt andet, og svarene var yderst positive.

Personalet brugte brugerundersøgelsen som udgangspunkt for dialogmøder med forældrene, hvor de sammen diskuterede, hvilke indsatsområder man skulle tage fat på.

Nicklas flyttede hjemmefra som 12-årig. Det var en svær beslutning for hans forældre. Men i dag erkender de, at det var det rigtige for sønnen.

- Undersøgelsen gav ikke anledning til de store forandringer, fordi resultaterne var så positive, men dialogen med forældrene er generelt meget vigtig for os. Vi – personalet og forældrene – er i en slags tvungent ægteskab, der skal fungere. Og det gør det altså bedst, hvis vi får sat ord på de potentielle konflikter, der nødvendigvis må være, fortæller Else Pinstrup Knold.

Hun nævner et eksempel på et forhold, der kunne have udviklet sig til en konflikt, hvis ikke der var blevet talt om det:

På et møde talte en mor om, at hun syntes, der var et problem, at døren altid stod åben ind til hendes barns værelse. Barnet fik aldrig ro på den måde. Men det fik en af de andre mødre til at reagere modsat – hun syntes, at det netop var så dejligt, at der var åbent, og at børnene besøgte hinanden på værelserne.

- Her er det godt, at vi sammen med forældrene får sat ord på og diskuteret, hvad vi kan gøre, så alle bliver tilfredse. Alle kan selvfølgelig ikke altid få indfriet deres ønsker, men hvis vi får sat ord på, bliver det hele meget mere enkelt og mindre problematisk. Dialogen er faktisk altid nøglen til det gode samarbejde, siger Else Pinstrup Knold.

Forældrene stor ressource

- Forældrene er den vigtigste samarbejdspartner, vi har, og de er en stor ressource. Vi oplever gang på gang, at samspillet med dem er udviklen-

de både for barnet og for institutionen som helhed, fortæller Else Pinstrup Knold.

Forældrene kan for eksempel ofte hjælpe med at tolke børnenes signaler. Måske er barnet hjemmefra vant til at kigge op i loftet, når det vil spille computer, fordi computeren står på første sal. I sådan et tilfælde vil pædagogerne naturligt nok have svært ved at forstå signalet, hvis ikke de kender forhistorien. Den kan komme frem, hvis forældrene er med til at analysere videooptagelser af barnet og dets reaktioner.

- De fleste forældre er rigtig glade for at være med i arbejdet med deres barn, og desuden har de ofte en idé om, hvad der er godt for det, tilføjer Else Pinstrup Knold.

Samarbejdet med forældrene på Solbo kommer både til udtryk i den daglige kontakt mellem personale og familier og i mere systematiske og planlagte aktiviteter som forældremøder, årlige forældrekurser og ikke mindst i arbejdet med handleplanerne for de enkelte børn.

På Solbo er forældrene altid med, når barnets årlige handleplan skal udformes, og det finder Else Pinstrup Knold utroligt vigtigt. Personalet er meget bevidst om, hvor smerteligt det er for de fleste forældre at skulle dele forælderrollen med en institution.

- Vi skal kunne respektere hinanden, og det gør vi ved at skabe troværdighed. Forældre skal vide, at de kan stole på os. At vi er åbne og gør det, vi siger, vi gør, fortæller lederen.

Kunsten

- at vende en supertanker

Helle Poulsen er begyndt at lave sin egen mad og indrette sin lejlighed med nips og stearinlys. Den tidligere heroinmisbruger fra Aalborg forsøger at lægge fortiden bag sig og bygge et nyt liv op, og hjælpen hertil kommer på besøg en gang om ugen.

Af Johan Rasmussen

Den kridhvide kat Gismo lægger an til at springe fra sofaen og op på sofabordet, men fortryder og lægger sig i stedet til rette på armlænet.

Det er formiddag i Nørresundby i Aalborg, og som de fleste andre dage har 40-årige Helle Poulsen været oppe før klokken syv, spist morgenmad og læst gratisaviserne. Nu er der tændt fyrfadslys, kaffe på kanden, og dertil en halv liter piskefløde på bordet. Og så

har hun røget dagens første hash – så er der styr på nerverne og tankerne. Det er sjældent hun får besøg, og slet ikke af en journalist og en fotograf. Helle Poulsen virker fattet og rolig. Hashen er nødvendig, for at hun kan samle sig, forklarer hun, for hun har røget hash i flere år, end hun ikke har.

Socialpædagog Kirsten Niss sidder ved det lille spisebord med en dug af nervøst velour i en rødlig nuance. I den ene ende af bordet står et salt og peber-sæt og en lille flaske kinesisk sojasovs.

Kirsten Niss er støtte- og kontaktperson og ansat af Aalborg Kommune i den såkaldte SKP-ordning, som blandt andet skal hjælpe tidligere og nuværende misbrugere, der har svært ved at klare sig alene i deres eget hjem. Kirsten Niss kommer på besøg en gang om ugen i tre timer, og ofte flyver tiden af sted, for Helle Poulsens fortid er som en supertanker lastet med en elendig barndom, et voldsomt stofmisbrug plus alt det som er fulgt med af vold, prostitution og nedtur på nedtur. Hun kæmper en daglig kamp for at få vendt

supertankeren mod en lysere horisont, og den ugentlige samtale skal hjælpe med at holde kursen.

Kat på havregryn

Kirsten Niss kigger på katten Gismo.

”Du har haft en kamp med ham, om at han ikke må være på sofabordet, det ser da ud som om, du har vundet,” siger hun.

”Ja, jeg har stillet et askebæger på bordet, og det kan han ikke lide,” siger Helle Poulsen, og går over og tager den hvide hankat i sine arme.

”Jeg har ikke fået børn, men han er mit barn, og han skal hverken have lommepege eller konfirmeres,” smiler Helle Poulsen og stryger katten på maven.

Kattens pels er blank og ser sund ud, måske fordi Helle Poulsen giver den fire forskellige slags tørfoder, ”for så er der da noget af det, som rammer rigtigt.” For syv år siden reddede Helle Poulsen katten fra en ussel tilværelse hos en dårlig ejer, der kun gav den havregrød. Nu forsøger Helle Poulsen at redde sig selv.

En del af redningsaktionen var at tage kontakt til en SKP-medarbejder i Aalborg sidste sommer, og på den måde endte det med, at Kirsten Niss blev et nyt holdepunkt i Helle Poulsens tilværelse som førtidspensionist og tidligere misbruger af rygeheroin. Hun har ikke været på sprøjten, understreger hun. Hun har lavet den aftale med sin lillebror, at hvis en af dem røg på sprøjten, skulle den anden tage hans eller hendes liv.

I begyndelsen af kontakten med Kirsten Niss, sagde Helle Poulsen, at Kirsten Niss ikke måtte komme på besøg, men at de kunne mødes ude i byen.

”Det er fint, jeg kan bare komme hjem til dig, når du er klar,” svarede Kirsten Niss, og overraskede dermed Helle Poulsen, der havde været vant til, at ”professionelle fra systemet” prøvede at bestemme over hende og hendes tilværelse for eksempel ved at trække hende i socialhjælpen.

- Jeg løj over for Kirsten, og sagde det gik godt nok, når hun spurgte, hvordan det gik i lejligheden, siger Helle Poulsen.

Sådan lød svaret i trekvart år.

21 sorte sække

Men en dag brød hun sammen og sagde, at det stod meget skidt til. Boligselskabet truede med at smide hende ud på grund af klager om lugtgener fra lejligheden.

- Der blev båret 21 sorte sække ud af lejligheden for et halvt år siden, siger Helle Poulsen.

- Nej, det er ikke mere end tre måneder siden, supplerer Kirsten Niss og understreger, at der er sket meget med både Helle Poulsens liv og lejlighed på kort tid.

- Det har nok også været en måde, at passe på mig selv på. Hvis der ser grimt ud,

så møder man ikke en mand, siger Helle Poulsen, der har været gift to gange i tilsammen tolv år med mænd, der har slået og tævet hende.

Tårerne begynder at løbe for første gang under interviewet.

- Jeg har nok fået det sådan, at det nu er okay at være god ved mig selv, siger hun.

Kirsten Niss stryger hende på skulderen.

HUSK ...

I vinduerne hænger nye gardiner, som Helle Poulsen selv har syet, og i vindueskarmen står en overvældende samling nips – keramik til venstre og glas til højre. Vinduerne viser den nye Helle Poulsen, mens gulvet og flere andre steder i lejligheden nok mere repræsenterer den gamle. Skidt og støv ligger flere steder i lag, og rundt omkring ligger der bunker af plasticposer, papkasser, bøger, ugeblade og meget andet og hober sig op. Tørfoderet til katten ligger både i skålen og spredt ud over køkkengulvet.

På væggen hænger en lille white board med ét ord på: HUSK ...

- Det med at gøre rent går ikke så stærkt, og det foregår nok lidt i små skridt. Det går måske også lidt langsommere, nu din mor er død, siger Kirsten Niss, og fortæller, at de to kvinder har lavet en aftale om, at Kirsten Niss altid lige spørger om, hvordan det går med oprydning og rengøring i lejligheden. Men hun stiller aldrig krav eller løfter øjenbryn af Helle Poulsens liv. Hos nogle brugere hjælper Kirsten Niss med at få gang i opvasken. Hos andre er det snakken, der er det primære. Sådan er det med Helle Poulsen.

- Det er også noget med at se skidt. Jeg kan heller ikke altid se meningen i at redde sengen, når jeg skal i seng igen i aften. Jeg kan ikke bare lægge mit gamle liv fra mig, siger Helle Poulsen.

Hash og heroin

For at forstå hvorfor det nogle gange kan være svært for Helle Poulsen at overskue at redde sengen, kræver det en kort gennemgang af hendes liv.

Helle Poulsen har været en del af Aalborgs stofmiljø i over tyve år. Bogen ”Nordkraft” af Jakob Ejersbo, der ligger på varmeapparatet i lejligheden i Nørresundby, beskriver dette miljø indgående.

- Det er meget grimmere i virkeligheden. Bogen er ren lørdagsunderholdning i forhold til den virkelige verden, siger Helle Poulsen, og nævner en narkoman, der blev begravet dagen før.

Helle Poulsen begyndte at ryge hash som 15-årig. Hendes mor var der ikke nok for hende i barndommen, og ofte havde hun ansvaret for sin lillebror, når moren var væk. Faren var alkoholiker og rejste meget med sit arbejde. Som 17-18-årig begyndte hun at sniffe amfetamin:

- Det var et partystof, og i den alder fatter du ikke alvoren.

For omkring ti år siden blev hun forelsket i en mand, og han førte hende længere ned ad misbrugstrappen. Han gad ikke besøge hende, hvis han ikke kunne få lov til at ryge sin heroin, og så endte det med, at hun også skulle prøve.

- Det var som at få trukket sin rygrad ud af røvhullet, siger Helle Poulsen på bramfrit nordjysk og med flyvske armbevægelser, da hun skal beskrive, hvordan afhængigheden lynhurtigt åd sig ind på hende, uden hun kunne gøre noget.

Derefter gik det kun ned ad bakke, og for eksempel blev hendes mand på et tidspunkt sat i fængsel for et bankrøveri for at skaffe penge til heroin.

Helle Poulsen har prøvet at sælge sin egen krop, hun har været narkokurér, hun har bedraget og hun har været ”pusherfrau”. Alt sammen for at tjene penge til heroin. Heroinen har hun dog nu lagt bag sig, mens hashen stadig følger hende dagligt.

- Hvis jeg skal ryge hver dag resten af livet, og jeg ikke falder i med heroin, er det okay, siger hun.

48 - 106 kilo

Helle Poulsen er en høj kvinde, alligevel har hun været nede og veje 48 kilo. Til gengæld har hun også været oppe på 106 kilo. Hun har fået tæv af sine mænd, og hun har prøvet at bo på gaden. Skal man opstille et samlet regnskab for hendes liv, er hun både fysisk og psykisk i et kæmpe underskud. Men nu skal der betales tilbage på gælden. Og hun er begyndt at lave og spise sin egen mad, efter i mange år er gået på McDonalds hver dag og har købt fire chesseburgere – to til frokost og to til aftensmad.

- I lørdags lavede jeg aspargeskartofler, og jeg marinerede selv nogle Venøsteaks. Min far var uddannet skibskok, så jeg har lært noget hjemmefra, siger Helle Poulsen.

- Jeg kan huske, du for nyligt sagde, at du havde lavet mad, og at du også havde ryddet op efter dig, siger Kirsten Niss.

- Ja, før tog jeg ikke opvasken, og så kunne jeg ikke lave mad, siger Helle Poulsen.

Den tidligere heroinmisbruger ser stadig mennesker fra det gamle miljø, når hun for eksempel to gange om ugen er nede for at hente sin metadon på en klinik i Aalborg. Hun sms'er også med fire-fem mennesker om, hvordan det går, men kun hendes bror og en kammerat bliver lukket ind i hendes liv eller i lejligheden – ud over Kirsten Niss.

- Jeg er meget alene, og det vil jeg hellere, end at være sammen med mennesker, jeg får ondt i maven af, siger hun.

- Men du har levet et liv i spænding altid, og så kan det være svært ikke at lave så meget,

siger Kirsten Niss.

- Ja, søndag eftermiddag er nok der, hvor de fleste tidligere narkomaner ryger tilbage igen, fordi kedsomheden er svær. Heldigvis er der normalt Formel 1, jeg har altid været glad for motorløb, siger Helle Poulsen.

Motorløb skal forstås helt bogstaveligt. Da hun var yngre, kørte hun med en ven eller veninde for sjov skyld i den modsatte vejbane direkte mod lastbiler, og den, som først skreg, havde tabt. Helle Poulsen tabte sjældent, det var som om, døden virkede mindre skræmmende på hende end på medpassagerne.

- I dag keder jeg mig ikke, også selv om jeg nogle gange sidder og kigger ud i luften og nærmest mediterer. Der er en Helle, som er træt, siger hun.

Ingen børnebørn

Kirsten Niss er en støtte for eksempel når licenskontoret skriver, at Helle Poulsen skylder 35.000 kroner. Men støtten kan også være mere følelsesmæssig, som da Helle Poulsens mor døde for nogle få måneder siden.

- Uden Kirsten ville jeg nok føle mig helt alene lige nu, det er i sådan situation, jeg

sandsynligvis godt kunne falde i, siger Helle Poulsen, der har ordnet begravelsen og netop nu er i gang med at sælge morens hus sammen med sin lillebror. På det seneste har hun dog også fået styrken til at tage beslutninger selv i stedet for at spørge Kirsten til råds.

Det er dog langt fra, fordi Helle Poulsen havde et varmt forhold til moren, at hendes død har rystet Helle Poulsen – tværtimod var moren så fraværende, at der var snak om, at Helle skulle anbringes frivilligt uden for hjemmet.

- Hun havde aldrig særlig høje tanker om mig. Til gengæld tog min lillebror og jeg tidligt den beslutning, at vi ikke ville give hende nogle børnebørn, siger Helle Poulsen.

- Vi har også snakket om, at det er okay ikke at være ked af det, men tværtimod at være lettet, når ens mor dør, siger Kirsten Niss.

Helle Poulsen bliver rørt igen og begynder at græde.

- Jeg kan huske, at Kirsten den første gang sagde, at ingen er håbløse. Men den følelse har jeg altid haft, siger hun.

Større ordforråd

Katten Gismo sover stadig på armlænet. Der er ro på i lejligheden i Nørresundby og i Helle Poulsens liv.

Hun havde tænkt sig, at hun ville læse dansk på 10. klasses niveau efter sommerferien i år "for at få et lidt større ordforråd igen", som dengang hun var formand for elevrådet i folkeskolen i en fjern, fjern fortid. Morens død betød dog, at det ikke blev til noget i denne omgang.

- Før ville jeg nok tage det som en fallit-erklæring, og måske tage stoffer igen, men nu synes jeg, det er okay at vente til januar. Kirsten er min sunde fornuft, siger Helle Poulsen og tilføjer:

- For selv om man normalt står stille for rødt, kan man godt pludselig gå...

STØTTE TIL DEN ENKELTE

Projektet med støtte- og kontaktpersoner (SKP) til misbrugere og hjemløse, begyndte som en forsøgsordning i flere kommuner, men er nu blevet landsdækkende. Alle landets kommuner har pligt til at have en eller flere støtte- og kontaktpersoner, og en evaluering af forsøgsordningen viser flere gode resultater.

Målgruppen i Støtte- og Kontaktpersonordningen, SKP, er nogle af de mest isolerede stofmisbrugere og alkoholikere. Nogle af dem kan være hjemløse, andre kan have svært ved at klare sig i eget hjem. Brugere er sjældent i kontakt med det etablerede behandlersystem, de har et ringe netværk og mange har det både fysisk og psykisk dårligt.

- Vi har fundet en metode til at nå en målgruppe, som vi har haft svært ved at nå før, men som vi er forpligtet til at nå. Målgruppen har brug for hjælp, men deres problemkompleks er så massivt, at de ikke tror på, det kan blive anderledes, siger Henriette Zeeberg, der er faglig leder i Servicestyrelsen.

Hun er medforfatter til en evaluering af de hidtidige forsøgsordninger: "Støtte til udstødte" fra 2005 udgivet af Videns- & Formidlingscenter for Socialt Udsatte.

I evalueringen har støtte- og kontaktpersonen udfyldt forløbsskemaer for 321 brugere. Resultaterne viser, at en tredjedel af brugere oplever "empowerment" for eksempel ved én øget kontrol over egen livssituation, evne til at håndtere hverdagen, fornyet energi og livslyst.

- Mange af brugerne har langt hen ad vejen troet, at de var uden for rækkevidde og har opgivet sig selv, men de kommer til at tro på, i morgen kan blive bedre end i dag, siger Henriette Zeeberg.

SKP er ikke et behandlingsprogram. Alligevel viser resultaterne, at 16 procent oplever forandringer i forholdet til misbruget. SKP kan altså have en positiv effekt på brugernes misbrug, selv om støtte- og kontaktpersonerne ikke direkte forsøger at få brugerne til at holde op med at drikke eller tage stoffer, mener Henriette Zeeberg.

15 procent af brugerne oplever forbedringer i forhold til deres netværk – både i forhold til familie og venner og i forhold til foreninger, kommune eller sundhedsvæsenet.

Derudover viser resultaterne også, at ordningen hjælper brugeren i forhold til boligsituationen, og nogle få har fået det bedre rent fysisk.

Metode uden fast metode

Støtte- og kontaktpersonerne er ofte opsøgende, da brugerne ofte ikke selv søger hjælpen. Når og hvis kontakten etableres, er nogle af kodeordene frivillighed, fleksibilitet, tidsbegrænsning og anonymitet. Samtidig er der individuelle metoder til de enkelte brugere. Brugere har sjældent tillid til systemet, og derfor er SKP netop noget andet. SKP er et omsorgsprojekt – og kontaktpersonen skal ikke sætte mål for brugeren, men være der til at snakke og støtte. Kontaktpersonen kan dog godt hjælpe brugeren med at sætte sig nogle mål, og at nå disse mål. En bruger har én støtte- kontaktperson tilknyttet, og de kan mødes og snakke eller ringe sammen.

Brugere er så forskellige, at der ikke kan laves et fast metodekoncept – metoden er ikke at bruge faste metoder.

- Det etablerede system kan have svært ved at give ordentlig og varig hjælp til de meget udsatte misbrugere og hjemløse, da de ofte har et meget konfliktfyldt forhold til systemet. Fordelen ved SKP er, at hele klientgørelsen bliver fjernet. Man opfinder ikke, hvad brugeren har brug for, men brugeren er selv med at styre forløbet, og det giver mere holdbare løsninger, siger Henriette Zeeberg.

”

Jeg er meget alene, og det vil jeg hellere end at være sammen med mennesker, jeg får ondt i maven af.”

Helle Poulsen, tidligere heroinmisbruger.

Brugerne, socialpædagogerne og de nye arbejdsgivere

Nikolaj, Anne, Helle, Jesper, Rasmus, Michella, Nicklas og Poul er navnene på otte forskellige mennesker, i hver sin alder, hver sit sted i landet og med hver sin hverdag.

Fælles for dem er, at de alle er brugere af sociale tilbud.

Og fælles for dem er også, at de alle dagligt er eller har været i kontakt med socialpædagoger.

I dette magasin kan du læse disse otte menneskers historier og du kan læse om effekten af det socialpædagogiske arbejde, der udføres i forhold til dem.

Socialpædagogernes Landsforbund har 34.000 medlemmer. Og mange af dem har med kommunalreformen fået nye arbejdsgivere, som nu har ansvaret for, at de socialpædagogiske tilbud også i fremtiden kan være af høj kvalitet.

Socialpædagogernes Landsforbund har ti kredse rundt i landet, som står klar til at samarbejde med kommuner og regioner, og på www.sl.dk kan du finde telefonnumre og adresser på vores kredse og på forbundssekretariatet.

SOCIALPÆDAGOGERNE